STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01442

ALEKSANDER MUKDON

Permanent preservation of this book was made possible
by Dr. Faith Walsh
in memory of
Beulah Saltzburg Schuman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלכסנדר מוקדון

(אלכסנדר מאקעדאנסקי.)

זיין ביאגראפיע, זיין לעבען, זיין גרויס חכמה, זיינע
גרויסע מלחמות, ווייטע רייזען, אונ זיין ווירקונג
אויף דער אלגעמיינער מענשהייט אונ בעזאנדערס
אויף די אידען.

איבערזעצט פון ריכטיגע היסטארישע קוואלען.

פרייז 30 קאפ.

ארויסגעגעבען פון בוכהאנדלונג „איזראעליט" אין ווילנא.

ווילנא, תרס"ה

בדפוס דוב ב"ר שאול ציונזאהן.

АЛЕКСАНДРЪ МАКЕДОНСКІЙ

Изданіе книж. магаз. „ИЗРАЕЛИТЪ", Вильна
Рудницкая ул. д. Шапиро.

ВИЛЬНА.

Тип. Б. Ціонсона Завальная ул. д. № 35.

1904

Дозволено цензурою 19 ноября 1904 г. Вильна.

ISIDOR HURWITZ
LIBRARY
OF THE
J. O. R. S.

אינהאלט פערצייכניס:

ערשטע אבטהיילונג.

צוא דיא לעזער.
א) אלכסנדר אונ דער כהן גדול.
ב) דיא מערקווירדיגע דין תורה.
ג) דיא צווייטע דין תורה.
ד) דיא דריטע דין תורה.
ה) דיא פראגען אונ אנטווארטען.
ו) דיא הרי חשך.
ז) דיא קלוגע ווייבער.
ט) דער משפט צדק.
י) דם נקי.
יא) דיא שטראף.
יב) אלכסנדר מיט דעם אדלער.

צווייטע אבטהיילונג.

א) אלכסנדרס רבי.
ב) שטרייטען מיט פרס.
ג) א ליגען.
ד) געשטיצט דיא געלעהרטע.
ה) דיא סגולה.
ו) דיא נקמה.
ז) דער קנויל פאדעם.
ח) דער טומעל.
ט) דיא בעלאגערונג.
י) דיא זעלבע ענדע.
יא) דער ריכטיגער פלאן.
יב) פערדיענט דעם נאמען.
יג) געבויט דער שטאט.
יד) די האכציים.
טו) דיא שטאלצע שרים.
טז) די חרטה.
יז) די רייזע נאך אינדיען.
יח) צוועלף מזבחות אונ אלכסנדר'ס טויט.

צו דיא לעזער

(אזויא גוט וויא א פארעדע).

אלכסנדר מוקדון האט געלעבט צוויא און דרייסיג יאהר, רעגירט האט ער צוועלף יאהר, אז ער איז אלט געוועזן פינף און צוואנציג יאהר האט ער מנצח געוועזן (בעזיעגט) צוויא און צוואנציג קאניגע: ער האט געבויט צוועלף נייע שטאדט, ער האט זייא אלע א נאמען געגעבען „אלכסנדריא" (צום אנדייגקען זיין נאמען).

זיין פנים (געזיכט) איז געוועזן שרעקליך. ער האט אויסגעזעהען וויא א לאווע (לייב). זיין רעכטע אויג איז געוועזן שווארץ, זיא האט געקוקט אראפ. און זיין לינקע אויג איז געוועזן ווייס וויא אקאטצען אויג. און זיא האט געקוקט ארויף. זיינע צאהנע זיינען געוועזן שפיטציג און שארף וויא ביי א הונד, און ער איז געוועזן פלינק, געשיקטליך, שנעל, וויא א לייב. ער האט קיין אהנליכקייט געהאט ניט צוא זיין פאטער און ניט צוא זיין מוטטער.

קיין איינציגער קאניג, ביז איהם, האט ניט זוכה געוועזן צוא אזוי פיעל לעגענדעס וויא ער. פון איהם ווערן פיל מעשיות ערצעהלט אין דיא ספרי קדש (תלמוד און מדרשים) און אין דיא ספרי חול.

פון דיא לעגענדעס זעהט מען וויא גרויס דער מענש איז געוועזן אז דיא „וועלט" האט פארשריבען פון איהם אזויא פיל מעשיות.

די לעגענדעס וואס ווערן ערצייל(ט) אין תלמוד און אין די מדרשים זיינען געוויס אמת, און מיר גלויבען אז דיא לעגענדעס פון ספרי חול און דיא וואס ווערן ערציילט אויסווייניג, אלס קבלה איש מפי איש זיינען אויך ריכטיג, ווייל דער אלכסנדר איז געוועזן איבערנאטירליך גרויס אין חכמה און אין גבורה.

דארום האב איך גיזאמעלט פיל לעגענדעס פון פערשידענע ספרים וועלכע ערציילען פון דעם גרויסען העלד אלכסנדר מוקדון און איך האף דאס די לעזער וועלען דערפון פיל פערגניגען האבען, און זייא וועלען דאנקען דעם ארויסגעבער אויך דעם זאמלער.

שר של ים

ISIDOR HURWITZ
LIBRARY
OF THE
C. R.

א.

אלכסנדר אונ דער כהן גדול.

פינף אונ צוואנציג טעג אין חדש טבת איז פארצייטען געוועזען ביי יודען א יום טוב. זיא האבען דעם יו״ט גערופען „הר גריזים״ *).

אין יענעם טאג האט מען ניט געטארט מאכען א הספד, ווייל דיא יודען האבען איהם געהאלטען הייליג אזויא וויא אלע ימים טובים.

דיא מעשה פון דעם יום טוב איז אזויא געוועזען: אין יענעם טאג האבען דיא כותים געבעטען דעם גרויסען קאניג אלכסנדר מוקדון: דאס ער זאל חרוב מאכען (פארוויסטען) דעם בית המקדש. דעם קאניג איז זייער גרויזאמער פלאן געפאלען געוועזען, ער האט זיא פארשפראכען צוא קומען אין ירושלים מאכען פון דער גאנצער שטאדט א תל עולם.

פון דער מסיבה מיט דיא הבטחה האט זיך דערוואוסט שמעון הצדיק דער כהן גדול, האט ער זיך אנגעצויגען בגדי כהונה (פריסטער קליידער) אונ ער האט גענומען מיט זיך זיינע ברידער דיא כהנים אויך פיעל פארנעהמע הערן פון ירושלים. זייא אלע

האבען

*) דיא כותים (אזא מין סעקטע) האבען דעם בארג גריזים געהאלטען הייליג. זייא האבען אויף איהם געדינט זייערע אבגאטער.

האבען גענומען גרויסע פאנארען מיט ברענענדע ליכט אין זייערע האנד, א גאנצע נאכט זיינען זייא געגאנגען, ביז זייא האבען זיך צוזאמענגעטראפען מיט אלכסנדר מוקדון בייא א בארג. אלכסנדר מיט זיינע מענשען זיינען געגאנגען פון איין זייט בארג, אונ שמעון הצדיק מיט זיינע מענשען זיינען געגאנגען פון דעם אנדערן זייט בארג.

אין אנטיפטור איז זייא ליכטיג געווארען, דיא זונן האט אויפגעשיינט.

וויא אלכסנדר האט פון ווייטען געזעהען דיא יודען, האט ער בייא זיינע שרים געפרעגט:

— ווער זיינען יענע מענשען וואס געהען אונז ענטגעגען?.

— דאס זיינען דיא יודען — האבען דיא שרים געענטפערט — וועלכע האבען אן דיך מורד געווען.

וויא זייא (ביידע מחנות) זיינען געקומען נאהענטער, האט דער קאניג דערזעהען פון ווייטען דעם כהן גדול, שמעון הצדיק, איז אלכסנדר אראפגעשטיגען (אראפגענידערט) פון זיין וואגען אונ ער האט זיך געבוקט פאר שמעון הצדיק.

— ווארום בוקסט דוא זיך פאר א יודען? — האבען דיא שרים געפרעגט מיט א גרויס וואונדער.

— איך זעהע — האט אלכסנדר זייא געענטפערט — דאס זיין פנים זעהט אויס וויא דער פנים פון דעם הייליגען געטליכען מאן וועלכען זיין געשטאלט פלעג איך זעהען שטענדיג אין דער צייט וואס איך פלעג מיט מיינע פיינדע האלטען מלחמה, דורך זיינע הילף פלעג איך מנצח (בעזיגען) זיין מיינע פיינד, דארום בוק איך מיך פאר איהם.

אז זייא זיינען געקומען נאהענט איינער צום אנדערן. האט

אלכסנדר געפרעגט ביי שמעון הצדיק: זאג מיר דיין פערלאנג פון מיך.

— אויב איך האב געפונען חן אין דיינע אויגען, הערר קעניג—האט שמעון הצדיק געענטפערט—אונ אויב דעם קאניג געפעלט צוא טהאן מיין וואונש, פערלאנג איך פון דיר, גרויסער הערשער, מיין בית המקדש. אונ דיא שטאדט ירושלים אויך מיין פאלק, דוא זאלסט זייא קיינע שלעכטעס טהאן. ניט חרוב מאכען, איך ערלויבע מיך דיר, גרויסער קאניג צוא זאגען, דאס דער בית המקדש, דער גרויסער היילינער ארט אין ירושלים, איז אנ׳ארט פאר אלע פאלקער וואס קומען דארט זייא גאטט בעטען אלס וואס זייא פעהלט. אונ דארטען הערט גאטט צוא אלעמעס תפלות, אונ ערפילט וואס זייא פערלאנגען פון איהם. אין יענעם היילינען ארט בעטען יודען אלע טאג פאר דיין געזונד, גרויסער מאנארך, אונ פאר דיין גאנצע מלוכה, פאר דיין הצלחה, דוא זאלסט באגליקען אין אלע דיינע מלחמות, אונ גאטט האט צוא אונזער געבעט, ער שיקט דיר א מלאך פון הימעל אונ באפעלט איהם דאס ער זאל געהען פאראוים אין אלע מלחמות וואו דוא געהסט מלחמה האלטען מיט דיינע בלוט פיינדע. זייא פאלען פאר דיר אונ פאר דיינע גבורים וויא זייא וואלטען געוועזען פליעגען, ווייל נעגען גאטטעס מלאך קאנען דיא גראסטע העלדען ניט באשטעהען. נור יעטצט האבען זיך געפונען שלעכטע מענשען וואס ריידען דיך אן מיט פאלשע מסירות אויף אונז. זייא ווילען דאס דוא זאלסט חרוב מאכען דאס היילינע הויז. דערפון קאנסט דוא פארשטעהען דאס זייא באקימערן זיך ניט וועגען דיך, זייא ארט ניט אז דוא וועסט פארליהרען דיינע

גֶעטְבֵייֶע אוּנְטֶערְטְהָאנֶער דִיא יוּדֶען, הָאבּ רחמנות אוֹיף דֵיינֶע אֶמֶתֶע גוּטֶע פְרֵיינְד, דִיא יוּדֶען אוּנ פָאלְג נִיט דִיא גִיפְטִינֶע עֵצוֹת פוּן נָאטְטֶעס לֵייקֶנֶער וָאס זַיינֶען מֶענְשֶׁען פֵיינְדֶע בִּכְלָל אוּנ דִיא יוּדֶען בִּפְרַט.

— וֶוער זַיינֶען דִיא שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשֶׁען וָאס ווילֶען אַייךְ שְׁלֶעכְטֶעס טְהָאן? — הָאט אלכסנדר גֶעפְרֶעגְט מִיט גְרוֹיס עֶנְטְצִיקוּנְג פוּן כֹּהֵן גָדוֹל'ס רֵייד.

— דִיא שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשֶׁען, דִיא פֵיינְדֶע — הָאט שִׁמְעוֹן הַצַדִיק גֶעעֶנְטְפֶערְט — דָאס זֶענֶען דִיא כּוּתִים וֶועלְכֶע שְׁטֶעהֶען דָא פָאר דִיר.

אִין יֶענֶעם טָאג הָאט אלכסנדר מוקדון גֶעגֶעבֶּען עֶרְלוֹיבְּנִיס דֶעם שמעון הצדיק צוּא טְהָאן מִיט דִיא כּוּתִים אַזוֹי וִויא עֶר פֶעדְלַאנְגְט. עֶר הָאט אִיהְם גֶעגֶעבֶּען רְשׁוּת צוּ הַרְגֶענֶען דִי כּוּתִים אוּנ צוּ גֶעהְמֶען פַאר זִיךְ זֵייעֶר גַאנְצֶען פַארְמֶעגֶען.

דִיא יוּדֶען הָאבֶּען גֶעטְהָאן אַזוֹי וִויא אלכסנדר הָאט זֵייא עֶרְלוֹיבְּט (זַיין עֶרְלוֹיבְּנִיש הָאבֶּען זֵייא גֶערֶעכְנְט אַזוֹיא גוּט וִויא אַ בֶּאפֶעל..*) זֵייא הָאבֶּען דִי כּוּתִים גֶעמַאכְט לָאכֶער אִין דִי פִּים, זֵייא אוֹיפְגֶעהַאנְגֶען (אָנְגֶעבּוּנְדֶען) אוֹיף דִיא עֶקֶען פוּן זֵייעֶרֶע פְּפֶערְד אוּנ גֶעלָאפֶען (גֶעשְׁלֶעפְּט) מִיט זֵייא אִיבֶּער דָארְנֶער, בִּיז זֵייא זַיינֶען גֶעקוּמֶען צוּם בַּארְג גְרִיזִים. דֶעם בַּארְג הָאבֶּען זֵייא צוּאַקֶערְט אוּנ פַארְזֶעעט אַזַא מִין גְרָאז וָאס נאכדעם

*) גֶעוִויס זַיינֶען פִיל כּוּתִים גֶעקוּמֶען אַנְטְגֶעגֶען אַלֶכְּסַנְדְרֶן צוּא פַארְשְׁטַארְקֶען זֵייעֶר מְסִירָה...

יהלו״ם.

נָאכְדֶעם קָאן מֶען דָארְטֶען קֵיין זַאךְ מֶעהְר נִיט זַייגֶען, ווייל עֶס טאַכְסְט נִיט.

דִיא יוּדֶען הָאבֶּען מִיט זֵייא גֶעטְהָאן אַזוֹיא וִויא דִיא כּוּתִים הָאבֶּען גֶעטְרַאכְט צוּא טְהָאן מִיט גַאנְץ יְרוּשָׁלַיִם אוּנ מִיט דֶעם בית המקדש.

יֶענֶעם טָאג הָאבֶּען דִיא יוּדֶען גֶעמַאכְט אַ יום טוב.

(יומא ס"ט.)

הערת המעתיק:

פוּן דֶעם ספּוּר זֶעהֶען מִיר אוֹיךְ וִויא פוּן פִיעל אַנְדֶערֶע ספּוּרים, אַז גָאטְט בֶּעשַׁאפְט דִיא רְפוּאָה פַאר דֶער מַכָּה, דֶער פַאר הָאט אלכסנדר גֶעהֶענְדִיג אִין זַיינֶע מלחמות גֶעזֶעהֶען אַ גֶעשְׁטַאלְט וָואס זֶעהְט אוֹיס וִויא שמעון הצדיק. אוּנ דוּרְכְדֶעם הָאט אלכסנדר אִיהְם גֶעגֶעבֶּען גְרוֹיס כָּבוֹד אוּנ הָאט ירושלים מִיט דֶעם בית המקדש נִיט פֶערְוִויסְטֶעט.

אוֹיךְ זֶעהֶען מִיר פוּן דֶעם ספּוּר אַז עֶס וֶוערְט מְקוּיָם דִיא רֵייד פוּן דוד המלך ע"ה וָואס זָאגְט אַז אֵיינֶער גְרָאבְּט אַ גְרוּב פִיר יֶענֶעם פַאלְט עֶר אַלֵיין אַריין דָארְטֶען (תהלים ז' ט"ז.) אַזוֹיא אִיז גֶעוֶוען מִיט דִיא כּוּתִים, דָאס וָואס זֵייא הָאבֶּען גֶעוָואלְט טְהָאן דִיא יוּדֶען, הָאבֶּען נָאכְדֶעם דִיא יוּדֶען מִיט זֵייא גֶעטְהָאן מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה.

ב.

דִיא מֶערְקְוִוירְדִיגֶע דִין תּוֹרָה.

אִין יֶענֶער צַייט זֶענֶען גֶעקוּמֶען דִיא בני ישמעאל אוּנ דִיא בני קטורה אוּנ מִיט זֵיי זַיינֶען גֶעקוּמֶען דִיא פָארְשְׁטֶעהֶער פוּן

לאנד

לאנד כנען אונ פון לאנד מצרים האבען א דין תורה מיט די יודען פאר דעם קאניג אלכסנדר מוקדון זייא האבען פערלאנגט דאס ער זאל זייא משפט'ן.

דיא חכמי ישראל האבען זיך פערזאמעלט אונ זייא האבען אויסערוואהלט דעם געלעהרטען מאן „גביע” ער זאל מיט זייא האבען א דין תורה פאר דעם קאניג אלכסנדר.

— אויב זייא וועלען מיך מנצח זיין—האט גביע געזאגט צו דיא חכמי ישראל—וועט איהר זאגען אויף מיך דאס איך בין א שפל דאס הייסט: א פראסטען מענשען האבען זייא בעזיגט אונ אויב איך וועל זייא מנצח זיין, וועלען זייא שוין מעהר ניט ריידען מיט גאוה וויא זייא האבען ביז יעטצט גערעדט.

— אין דיא יודישע תורה שטעהט געשריבען—האבען דיא בני ישמעאל געזאגט צום קאניג—דאס ישמעאל אונ יצחק זיינען געוועזן ברידער, אונ ישמעאל איז געוועזן דער בכור (ערשטגע־בארענער) אונ דיא זעלביגע יודישע תורה זאגט דאס בכור געהערט צווייא חלקים פון פאטערס ירושה, ער מעג אפילו זיין פון א פרויא וואס דער מאן האט איהר ניט ליב געהאט קומט איהם פון דעסטוועגען צווייא חלקים, דערפאר פערלאנגען מיר צווייא טהייל פון דאס לאנד כנען אזויא וויא זייער תורה פסקנט.

— אויב איהר ווילט זיך משפטן עפ"י התורה—האט גביע געענטפערט דארפט איהר גלויבען אונ פאלגען וויא דיא גאנצע תורה שרייבט, אונ דארט איז געזאגט: ויתן אברהם את־כל־אשר־לו ליצחק, ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי וגומ׳ (בראשית כ"ה ה׳ ו׳) דאס איז טייטש: אונ אברהם האט געגעבען אללע זיינע גוטין יצחק'ן,

אבער

אָבֶער דִיא קִינְדֶער דִיא עֶר הָאט פוּן דִיא קֶעבְּסְוַייבּ הָאט עֶר גֶעגֶעבֶּען גֶעשֶׁיינְקְט אוּנ לָאזְט זַייא פוּן זַיין זָאהְן יִצְחָק אַװֶעק־צִיהֶען װֶען עֶר נָאךְ לֶעבְּטֶע. א. ז. װ. אוּנ דָאס װַייסְסֶען אַלֶע אַז יֶעדֶער פָּאטֶער מֶעג טְהָאן מִיט זַיין פַארְמֶעגֶען װִיא עֶר װִיל אוּנ װִיא אִיהְם גֶעפֶעלְט. (סנהדרין צ״א. ב״ר פ׳ ס״א ומגלת תענית

ג.

דִיא צְװֵייטֶע דִין תּוֹרָה.

נָאכְדֶעם זַיינֶען צוּגֶעגַאנְגֶען דִיא פָּארְשְׁטֶעהֶער פוּן כְּנַעַן אוּנ הָאבֶּען גֶעזָאגְט, דָאס לַאנְד כְּנַעַן גֶעהֶערְט צוּא אוּנְז, מֶען רוּפְט זִיא אוֹיף דֶעם נָאמֶען פוּן אוּנְזֶער פָּאטֶער, דַארוּם פֶּערְ־לַאנְגֶען מִיר פוּן דִיא יוּדֶען דָאס זַייא זָאלֶען אוּנְז אָבְּגֶעבֶּען אוּנְזֶער לַאנְד. אֶמֶת, יהושע בן נון הָאט מִיט גֶעוַואלְד אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערְן פוּן דִיא לַאנְד אַרוֹיסְגֶעטְרִיבֶּען, דַארְפֶען דִי יֶעטְצְטִיגֶע יוּדֶען אוּנְז אָבְּגֶעבֶּען דִיא גְזֵלָה מִיט אַלֶע תְּבוּאוֹת װָאס הָאט בִּיז הַיינְט גֶעוַואכְסֶען. װִיא דֶער דִין פוּן זַייעֶר תּוֹרָה אִיז.

— דִיא יוּדֶען הָאבֶּען גֶעפוּנֶען אִין דֶער תּוֹרָה אַקָאנְטְרַאקְט פוּן אַייעֶר פָּאטֶער—הָאט נְבִיאַ גֶעעֶנְטְפֶערְט—עֶס שְׁטֶעהְט דַייטְלִיךְ ארור כנען עבד עבדים יהי׳ לאחיו (בראשית ט׳ כ״ה) דָאס אִיז טַייטְשׁ: פֶערְפְלוּכְט זָאל זַיין כנען, אוּנ עֶר זָאל זַיין אַקְנֶעכְט אַלֶער קְנֶעכְטֶע (אַ פְּרָאסְטֶער קְנֶעכְט) צוּא זַיינֶע בְּרִידֶער, אוּנ דֶעם דִין װַייסֶען אַלֶע: װָאס דֶער עבד כנעני פַארְמֶעגְט גֶעהֶערְט דָאס דֶעם בעל הבית זַיינֶעם. דַארְפְט אִיהְר אוּנְז בעצאהלען.

בעצאהלען פאר אלע יאהרען-פון יענער צייט ביז היינטיגען טאג-פאר וואס איהר האט אונז ניט געדינט וויא א עבד כנעני.

דיא פארשטעהער פון כנען זיינען אויך מיט גרוים בזיונות (שאנדע) אוועקגעגאנגען (שם).

ד.

דיא דריטע דין תורה.

נאכדעם זיינען געקומען דיא פארשטעהער פון מצרים, זייא האבען אנגעפאנגען צוא זאגען, זעכס הונדערט טויזענד מאנסלייט אויסער פרויען אונ קינדער, זיינען ארויסגעגאנגען פון מצרים זייא זיינען אנטלאפען, זייער תורה זאגט עדות אויף זייא דאס זייא האבען געליהען פון דיא מצריים זילבערנע אונ גאלדערנע כלים אויך קליידער, ווארום גיבען זייא אונז דאס ניט אב אזא לאנגע צייט?

— ווארום בעצאלט איהר אונז ניט פאר אונזערע ארבייט?— האט גביע געענטפערט—זעכס הונדערט טויזענד מאן אויסער פרויען אונ קינדער האבען פיער הונדערט יאהר געארבייט בחמר ובלבנים אומזאנסט, וואו איז אונזערע ארבייטס געלד?

דיא חכמי המלך האבען אנגעפאנגען בארעכנען וויפיל דאס קאן אונגעפעהר באטרעפען, אבער זייא האבען אזא גרויסע סומע געלד ניט געקאנט בארעכענען.

דיא פארשטעהער פון מצרים זיינען אויך מיט גרוים חרפה אוועקגעגאנגען (שם, שם).

הערת המעתיק:

פון דעם ספור קאנען מיר אפלערנען א מוסר השכל נאמליך א מענש דארף זיך ניט איינריידען אז ער האט געווים רעכט אונ יענער האט געווים אונרעכט, ווען דיא בני ישמעאל מיט זייערע חברים וואלטען זיך ניט איינגערעדט דאס זייא האבען רעכט, וואלטען זייא ניט געגאנגען צו דעם קעניג אלכסנדר מוקדון האבען מיט דיא יודען א דין תורה אונ זייא וואלטען קיינע בזיונות געהאט, וויא עס ווייזט אויס האבען זייא געהאט א גרויסען טעות, זייא האט זיך געחלום׳ת אז זייא געהען אויף אנ׳איינזערנעם בריק, זייא האבען זיך מיט דער יודישער תורה בענוצט אלס צייגנים צוא זייערע פאלשע געדאנקען וואס באמת הייבט זיך דאס גאר ניט אן. עס איז דורך פאלש דיא איינגע־ליבע פארבלענדעט דיא אויגען פון די נארעשע מענשען. זייא ווילט זיך זיין גערעכט ע״פ התורה זוכען זייא פסוקים אזעלכע וואס עס שיינט זייא אז דאס האט טאקע דיא תורה געמיינט, אז דער נותן התורה האט זייא געהאלטען אין זינען. אונ דורך דעם ווערען זייא אליין פארפיהרט אונ ווילען אנדערע אונשול־דיגע מענשען אויך פארפיהרען אט אזויא האבען פיל מענשען געהאט א טעות אין דער תורה, ניט דא איז דער ארט צוא ערקלעהרען „ווער״ אונ אין וועלכע צייט אונ פאר וואס, ווייל פון די הערה קען ווערען א גאנצער ספר.

ה.

דיא פראגען און אנטווארטען.

אלכסנדר מוקדון איז געוועזען-אויסער זיין גבורה-א גרויסער חכם. ער האט ליב געהאט אלס צוא וויססען, א מאל האט ער געפרעגט ביא דיא יודישע געלעהרטע וואס מען האט זייא גערופען „זקני הנגב" (דיא זקנים פון דרום זייט) זאגט מיר: וואו איז ווייטער, פון דיא ערד ביז דעם הימעל, אדער פון מזרח ביז מערב? אנטווארט: פון מזרח ביז מערב זייט-האבען דיא זקנים געענטפערט-איז ווייטער וויא פון דיא ערד ביז דעם הימעל.

— מיט וואס קאנט איהר מיר בעווייזען-האט אלכסנדר געפרעגט-אז איהר זאגט ריכטיג.—

— מיר קאנען דיר בעווייזען-האבען דיא זקנים געענטפערט—א ריכטיגע בעווייז: אז דוא וועסט אליין אונז מודה זיין דאס מיר זאגען ריכטיג. ווען דיא זון שיינט אויף אין מזרח זייט קאנען אלע מענשען וואס שטעהען אין מערב זייט קוקען אויף איהר. דיזעלביגע ווען זיא שטעהט אין מערב זייט קאן מען אין מזרח זייט אויך אויף איהר קוקען, אבער ווען זיא שטעהט אין מיטען הימעל קאן מען אין איהר גיט קוקען. דיא אורזאכע איז וייל מזרח פון מערב איז ווייטער וויא דיא ערד פון הימעל.

דיא צווייטע פראגע:

— וואס האט גאט פריהר בעשאפען, דיא הימעל אדער דיא ערד?— האט אלכסנדר געפרעגט.

— דיא הימעל־האבען דיא זְקֵנִים געענטפערט. ווייל אין פָּסוק שטעהם געשריבען: בראשית ברא וגו' את השמים ואת הארץ.

דיא דריטע פראגע:

— וועלכעס איז פריהר בעשאפען געווארען — האט אלכסנדר געפרעגט — דיא פינסטערניס אדער דיא ליכטיגקייט?

דיא זְקֵנִים האבען געזעהען אז מיט דיא דריטע פראגע איז נאך קיין ענדע ניט. ער וועט נאך פרעגען, ער וועט פרעגען וואס איז איבער אלע הימלען און וואס איז אונטער דער ערד — וואס איז געווען עהדער דיא וועלט איז בעשאפען געווארען און וואס וועט זיין נאכדעם אז דיא גאנצע וועלט וועט חרוב ווערען, און נאך א זעלכע פערשידענע פראגען, וואס צו פרעגען איז גאנץ גרינג, אבער צוא ענטפערן איז זעהער שווער. דארום האבען זייא איהם אויף דיא דריטע פראגע געענטפערט: דאס ווייסען מיר ניט. דער מיט האבען זייא איהם געוויזען אז זייא ווילען ניט הערען א זעלכע פראגען.

אלכסנדר האט באלד פארשטאנען אז אויף א זעלכע פראגען ווילען זייא איהם ניט ענטפערן האט ער זייא אנגעפאנגען צוא פרעגען וועלטליכע פראגען.

דיא פיערטע פראגע:

וועלכען מענשען קאן מען רופען מיט דעם נאמען חָכָם? — האט אלכסנדר געפרעגט. *)

דער

*) ווייל עס גיבט פערשידענע חכמים, עס איז פאראן א חכם להרע א. ז. ווייטער.

— דער וואס איז א רואה את הנולד. דאס הייסט ער קלעהרט און בארעכענט פריער וואס נאכדעם (שפעטער) וועט זיין. — האבען זייא געענטפערט.

פינפטע פראגע:

— וועלכער מענש ווערט גערופען א גבור (א שטארקער)? — האט אלכסנדר געפרעגט.

— הכובש את יצרו — האבען זייא געענטפערט — דאס הייסט: ווען דער יצר הרע רעדט אן א מענשען ער זאל זינדיגען און ער האט דיא געלעגענהייט צוא זינדיגען און דיא זינד וואלט איהם בריינגען נוטצען נור ער שטארקט זיך אויף זיין יצר הרע און זינדיגט ניט, יענער מענש פארדינט דעם נאמען „גבור".

זעכסטע פראגע:

וועלכער מענש איז רייך? — האט אלכסנדר געפרעגט.

— דער מענש וואס איז אשמח בחלקו — האבען זייא געענטפערט — דאס הייסט: ער זאל זיין צופרידען מיט זיין טהייל וויא פיעל ער האט.

זיבענטע פראגע:

— וואס פאר מיטלען זאל א מענש טהאן — האט אלכסנדר געפרעגט — ער זאל לעבען?

— ער זאל זיך האלטען וויא געשטארבען — האבען זייא געענטפערט — דאס הייסט ער זאל קיינעם ניט מקנא זיין ער זאל קיין כבוד זוכען, קיין לוקסוס געברויכען, קיין איבעריגע פערגניגען ניט זוכען, וועט ער לאנג לעבען.

וואס

אכטע פראגע:

– וואס זאל א מענש טהאן–האט אלכסנדר געפרעגט–ווען ער וויל שנעל שטארבען? .

– ער זאל נוט לעבען *) –האבען זייא געענטפערט–ד. ה. ער זאל זיין צייט פארברייננגען מיט גרוים פערגניגען ער זאל זוכען גרוים כבוד, ער זאל טאג און נאכט הארעווען צוא פארדינען געלד וועט ער שטארבען פאר דער צייט...

ניינטע פראגע:

– וואס זאל א מענש טהאן פאר מעשים אז דורך דעם זאלען איהם מענשען ליב האבען? – האט אלכסנדר מוקדון געפרעגט.

– ער זאל קיין בעקאנטשאפט ניט האבען מיט דעם קאניג. אויך ניט מיט זיינע דינער וועט איהם קיינער מקנא זיין, וועט ער לעבען מיט אלעמען פרידליך.

– אייער עצה געפאלט מיר ניט–האט אלכסנדר געזאגט צוא זייא–איך האב אפילו בעסערע עצה גאמליך; ער זאל יא אפטערם קומען צום קאניג און צוא זיינע בעאמטע, וועט ער אמאל קאנען טהאן מענשען א טובה וועלען זייא איהם ליב האבען.

צעהנטע פראגע:

– וואו איז פאר דעם מענשען אנגענעהמער צוא וואהנען אויף דער ערד אדער אויף דעם ים?–האט אלכסנדר געפרעגט.

*) אנדערע זאגען ער זאל אויסגעבען מעהר וויא פיל ער פארדינט וועט ער מוזען גזלן וועלען איהם מענשען הרגנען.

— אויף דער ערד—האבען דיא זקנים געענטפערט ווייל מיר זעהען דאס דיא ביינענדער אויף דעם ים זיינען אונצופרידען אונ זיי שרעקען זיך ביז זייא קומען אויף דער יבשה.

עלפטע פראגע*):

— ווער פון איך איז דער קלינגסטער? — האט אלכסנדר געפרעגט.

— מיר אלע זיינען גלייך אין חכמה איינער איז ניט קליגער וויא דער צווייטער, א בעווייז קאנסט דוא זעהען אז מיר אלע האבען געענטפערט אויף דיינע פראגען א גלייכען ענטפער.

צוועלפטע פראגע:

— וואָרום זענט איהר מיר ענטגעגען? — האט אלכסנדר געפרעגט — דאס איז דאך א הענה פון אייך ניט מורא צו האבען פאר דעם (נאטש) וואס איך האב מורא. דאכט זיך איהר ווייסט דאס מיר זיינען מעהר אונ שטארקער פאר אייך, אונ איהר זענט אונטערטהעניג ביי אונז דארפט איהר דאך טהאן אזויא וויא מיר טהוען.

— דאס וואס איהר זענט שטארקער פאר אונז אונ מיר זענען אונטערטהעניג ביי אייך—האבען דיא זקנים געענטפערט—איז נאך קיין בעווייז ניט אז מיר דארפען מורא האבען פאר יענעם וואס דוא האסט מורא. אט זעהסט דוא דאך אז דער יצר הרע איז זעהער שטארק פיל שטארקער וויא דער מענש, אונ ער רעדט איהם אן צו זינדיגען...

שוטים

*) דער תלמוד רעכענט דיא פראגע אלס דיא צעהנטע ווייל דיא זיבענטע אונ דיא אכטע רעכענט דיא גמרא פאר איין פראגע. יהלו"ם

— שוטים !—האט אלכסנדר געענטפערט— איהר ערלויבט אייך צוא רעדען געגען מיר מיט העזה, ווייסט איהר דען ניט אז איך בין א קאניג אונ אז איך וועל פון יענע קאניגע פערלאנגען ערלויבניש אייך צוא הארגנען וועלען זייא מיך געווים ערלויבען זענט איהר דאך אין מיין האנד.

— אמת—האבען דיא זקנים געענטפערט—מיר ווייסען אז דוא האסט קראפט אונז צוא טאטען. נור מיר גלויבען ניט דאס א קאניג זאל חלילה זאגען אליגען, מיר זיינען זיכער אז דוא וועסט דאס ניט טהאן. ווייל דוא האסט אונז פריהר פאר־שפראכען קיין שלעכטעס צוא טהאן, אונ דיין ווארט איז בייא אונז הייליג.—

אלכסנדר האט דיא זקנים געלאזט אנציהען מיט טהייערע קליידער פון פורפור (דאס איז א בגד וואס א גרויסער וויכטיגער מאן טראגט) אונ גאלדענע באנדער אויף זייערע העלדזער.

ו.

דיא הרי חשך.

— איך וויל גיין אין לאנד אפריקא—האט אלכסנדר געזאגט— גיבט מיר אנ'עצה וויא זאל איך אהין גיין?

— דאס איז ניט מעגליך—האבען דיא זקנים געענטפערט— דוא וועסט אהין ניט קאנען גיין, ווייל אויף דעם וועג זיינען פאראן פינסטערע בערג.

— איך מוז דארטען גיין, עס קאן ניט זיין אז איך זאל אהין ניט גיין, דארום פרעג איך בייא אייך אנ'עצה: וויא אזויא איך זאל קאנען אהין גיין?

— געהם גרויסע אייזלען פון דער שטאט לוד (מצרים) —האבען די זקנים געענטפערט—זייא געהען אין דער פינסטער אויך געם א גרויסע קנויל שטריק, וויא דוא וועסט קומען ביא די הרי חשך, וועסט דוא די שטריק אנבינדען, אונ דעם קנויל מיט געהמען, קומענדיג אויף יענע זייט הרי חשך וועסט דוא דעם צווייטען ברעג שטריק אנבינדען, כדי צוריקגעהענדיג זאלסט דוא זיך קאנען אנהאלטען אן די שטריק וועסט דוא ניט בלאנדזען אונ דוא וועסט קאנען קומען אהיים בשלום.

אלכסנדר האט זייא געפאלגט אונ ער איז אוועקגעצויגען אין לאנד אפריקא.

ז׳.

די קלוגע ווייבער

אלכסנדר איז געקומען אין א שטאדט וואס דארטען זיינען געוועזען נור פרויען. קיין איינציגער מאנספערזאהן איז דארטען ניט געוועזען *) האט אלכסנדר געוואלט מיט זייא מלחמה האלטען, האבען די ווייבער צוא איהם געזאגט, אויב דוא וועסט אונז בעזיגען, וועסט דוא פון דער מלחמה קיין גרויס כבוד ניט האבען ווייל די וועלט וועט זאגען: אלכסנדר האט בעזיגט פרויען, ער האט געהארגעט שוואכע פרויענצימער.

אונ

*) די מאנער זיינען געוועזען אנטלאפען פון שטאדט ווייל זייא האבען מורא געהאט צו האלטען מלחמה מיט אלכסנדרן.

יהלו״ם

און אויב מיר וועלין דיך בעזיגען, וועסט דוא האבען גרויסע בזיונות, דיא „וועלט" וועט זאגען דאס ווייבער האבען בעזיגט דעם גרויסען אלכסנדר, דארום גיבען מיר דיר א נ"עצה דאס דוא זאלסט מיט אונז קיין מלחמה האלטען.

— איך וויל מיט אייך קיין מלחמה ניט האלטען — האט אלכסנדר געענטפערט—נור איך פערלאנג פון אייך איהר זאלט מיר געבען ברויט צוא עססען.

— דיין פערלאנג — האבען דיא פרויען געענטפערט וועלין מיר באלד ערפילען, ווארט אקליינע ווילע.

עס האט ניט לאנג געדויערט האבען דיא ווייבער געבראכט א גאלדענעם לאבען ברויט אויף א גאלדענעם טיש.

אלכסנדר האט זיך זייער שטארק געוואונדערט און ער האט געזאגט צוא דיא ווייבער—קאן דען אמענש עססען גאלדענע ברויט?—אויב דוא ווילסט עססען ברויט וויא אלע מענשען עססען האבען דיא ווייבער געענטפערט האסט דוא דאך ניט בעדארפט קומען צוא אונז אזא ווייטע וועג אין אזעלכע גרויסע סכנות נפשות, ברויט וויא אלע מענשען עססען האסט דוא דאך געקאנט בעקומען אין דיין לאנד. דארום האבען מיר גערעכענט אז דוא ווילסט עססען גאלדענע ברויט האבען מיר דיר געבראכט גאלדענע ברויט.

אלכסנדר האט ניט געהאט וואס צוענטפערין, אז ער איז ארויסגעצויגען פון יענער שטאדט האט ער אויף דעם טהויער פון שטאדט אויפגעשריעבען דיא ווערטער: „איך אלכסנדר מוקדון בין געוועזען אנארר ביז איך בין געקומען אין אפריקא אין דער שטאדט וואו עס זייגען פאראן נור ווייבער. און פון זייא האב איך געלערנט גרויס חכמה און פראקטיקע...

אלכסנדר

ח.

דער משפט צדק

אלכסנדר האט געבייזט ווייט אין אפריקא, ער האט בעפוילין אויף דעם קאניג "קצי„ דאס ער זאל קומען צו איהם.

דער קאניג קצי האט איהם געפאלגט. ער איז געגאנגען צו איהם מיט אבייכע מתנה האט איהם בעעהרט. ער האט מיט גענומען גאלדערנע עפעל, גאלדערנע לעבלעך ברויט, אויף גאלדענע טישען.

— ביא אייך אין לאנד עסט מען גאלדענע ברויט?— האט אלכסנדר געפרעגט.

— איינפאכע ברויט—האט דער קאניג קצי געענטפערט—האסט דוא דאך געקאנט בעקומען ביא דיר אין דיין לאנד. צו ליב ברויט וויא אלע מענשען עססען, האסט דוא דאך ניט געברויכט געהען אזא ווייטע וועג אז ביז מיין לאנד, ווארשיינליך ווילסט דוא גאלד, האב איך דיר געבראכט דאס וואס דוא פארלאנגסט.

— ניט צוא ליב גאלד בין איך אהער געקומען—האט אלכסנדר געענטפערט—נור צוא ליב אנאנדער זאך, איך וויל זעהען אייערע געזעטצע וויא איהר אורטהיילט אסך צוא ווישען מענשען.

ויהי היום. איינעם טאגעס, איז אלכסנדר געזעסען מיט דעם קאניג קצי אין געריכטס הויז, זיינען צוויא מענשען געקומען האבען אמשפט פאר דעם קאניג.

— איך האב ביא דעם מענשען געקויפט אפלאץ—האט איינער אנגעפאנגען צוא ריידען—איך האב אויף דעם פלאטץ געוואלט בויען א הויז, וויא איך האב אנגעפאנגען גראבען דעם פונדאמענט

האב

האב איך געפונען אין דער ערד אנ'אוצר. האב איך באלד גענומען דעם אוצר אוועקגעטראגען צוא דעם מענשען איהם אבגעבען, וייל נאך מיינער מיינונג געהארט דער אוצר צו איהם, איך האב בייא איהם געקויפט נור דעם פלאטץ אבער ניט דעם אוצר וויל ער ניט צוא נעמען דעם אוצר.

— וויא אזויא וועל איך צוגעהמען דעם אוצר? — האט דער צווייטער בעל דין געענטפערט — איך האב איהם פארקויפט דעם פלאטץ אונ אלס וואס דארין איז פארבאן געהערט דער אוצר צוא איהם.

— האסט דוא אזאהן? — האט דער קאניג געפרעגט בייא איין בעל דין — וואס ער דארף חתונה האבען.

— יא — האט דער בעל דין געענטפערט.

— אונ דוא — האט דער קאניג געפרעגט בייא דעם צווייטען בעל דין — האסט דוא א טאכטער וואס זיא ברויכט הייראטען?

— יא האט ער געענטפערט.

— פארהייראטהעט דיא קינדער — האט דער קאניג ארויסגעגעבען זיין אורטהייל אונ גיבט זייא אפ דעם אוצר.

דער קאניג קצי האט באמערקט דאס אלכסנדר וואונדערט זיך זעהער, האט ער בייא איהם געפרעגט: ווען אזא משפט זאל טרעפען אין אייער לאנד וויא וואלט איהר געמשפט?

— דעם אוצר — האט אלכסנדר געענטפערט — וואלט צוגעהמען די רעגירונג אונ די צווייא בעלי דינים וואלטען באשטראפט ווערין.

— אין אייער לאנד שיינט דיא זון? — האט דער קאניג קצי געפראגט — אונ עס רעגענט אויך?

— יא — האט אלכסנדר געענטפערט — דיא זונן שיינט אונ עס רעגענט.

– בְּהֵמוֹת זַיינֶען פַּארַאן בַּייא אַייךְ ?–הָאט דֶער קֶעניג קצי גֶעפְרֶעגְט.

– יַא–הָאט אלכסנדר גֶעעֶנְטפֶערְט.

– אויב אַזויא– הָאט דֶער קֶעניג קצי גֶעעֶנְטפֶערְט–שַׁיינְט בַּייא אַייךְ דיא זוּנְן אונ עֶס רֶעגֶענְט נור צוּלִיבּ די בְּהֵמוֹת...

(תלמוד ירושלמי בבא מציעא דף ח'. בר"ר פ'. ל"ג ויקרא פ' כ"ז.)

ט.

אַלֶכְּסַנֶדר בַּייא דֶער טִיהר פוּן גַן עֵדֶן:

אַז אלכסנדר אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּרִיק פוּן אַפְרִיקַא הָאט עֶר זִיךְ גֶעזֶעטְצְט בַּייא אַקְוַאל וַואסֶער, עֶר הָאט גֶעוָאלְט עֶסֶען בְּרוֹיט מִיט הֶערִינְג. וִויא עֶר הָאט דֶעם הֶערִינְג אָבְּגֶעוַואשֶׁען אִין דִיא קְוַאל וַואסֶער אִיז פוּן קְוַאל אַרוֹיס וִויא אַ ווינְד. עֶר אִיז אַריין אִין דֶעם הֶערִינְג׳ אונ דֶער הֶערִינְג אִיז לֶעבֶּעדִיג גֶעוָוארֶען.

– דֶער קְוַאל–הָאט אלכסנדר גֶעזָאגְט–קוּמְט גֶעוִויס פוּן גַן עֵדֶן.

אַנְדֶערֶע (חֲכָמִים) זָאגֶען דָאס אלכסנדר הָאט גֶענוּטֶען אַבִּיסֶעל וַואסֶער פוּן קְוַאל אונ הָאט זִיךְ דֶערְמִיט גֶעוַואשֶׁען זַיין פָּנִים. אונ אַנְדֶערֶע זָאגֶען: דָאס אלכסנדר אִיז גֶעגַאנְגֶען מִיט דיא וֶועג וִויא דָאס וַואסֶער הָאט זִיךְ גֶעצוֹיגֶען ווייטֶער בִּיז עֶר אִיז גֶעקוּמֶען צוּא דֶעם טְהוּיֶער פוּן גַן עֵדֶן.

–אָפֶּענְט דֶעם טְהוּיֶער–הָאט אלכסנדר אַגְרוֹיס גֶעשְׁרַייא גֶעגֶעבֶּען, אִיךְ וִויל אַריינְגְיין אִין גַן עֵדֶן.

— דער טהויער געהערט צוא גאט—האט מען איהם געענט־פערט—דורך דעם טהויער קאנען נור צדיקים אריינקומען.

— איך בין אקאניג—האט אלכסנדר געשריען—בין איך ווארשיינליך אחשובער מאן ביי גאטט, נור אויב איהר ווילט מיר בשום אופן ניט אביינלאזען אין גן עדן, ביטע איך אייך גיבט מיר עטוואס פון דארט, איך זאל האבען צום אנדיינקען דאס איך בין געוועזען ביי דיא טהיר פון גן עדן.

— דיין פערלאנג וועלען מיר באלד ערפילען—האט אלכסנדר געהערט אשטימע פון יענעם זייט טהויער—אונ באלד האט מען איהם געגעבען אנ'אויג פון אמענשען.

אלכסנדר האט דיא אויג געבראכט צוא זיך אהיים. ער האט איהר אריינגעלייגט אין אשאל אונ אלע זיינע זילבער אונ גאלד האט ער אריינגעלייגט אין דיא צווייטע שאל, ער האט געוואלט וויסען וויפיל זיא וועגט, האט דיא וואג שאל וואו דיא אויג איז געלעגען אראפ געצויגען זייגע גאנצע זילבער אונ גאלד.

אלכסנד האט געפרעגט ביי דיא רבנן דיא אורזאכע דערפון. האבען זייא איהם געענטפערט: ווייל דאס איז אנ'אויג פון אמענשען וואס ער ווערט קיין מאל ניט זאט צוזאמלען זילבער אונ גאלד פון דער גאנצער וועלט. דעם גאנצען לעבען זוכט ער צו בעקומען זילבער אונ גאלד, ער באנוגענט זיך קיין מאל ניט, וואס ער האט איז איהם וועניג, ביז ער שטארבט אונ ער ווערט מיט ערד באשאטען דענסטמאל ברוך ער שוין גאר גישט אונ דיא אויג וועגט זעהער וועניג.

— קאנט איהר מיר דאס ריכטיג בעווייזען?—האט אלכסנדר געפרעגט—.

— יא — האבען דיא רבנן געענטפערט—אט פרובירט באשיט דיא אויג מיט אביסעל ערד וועט זיא ווערען גרינג דאס א קלײנע זאך וועט קאנען אבאפציהען דיא וואג שאל.

— וואו האט איהר דיא חכמה געלערנט?—האט אלכסנדר געפרעגט. —

— פון שלמה המלך'ס ספר—האבען דיא רבנן געענטפערט— ער זאגט (משלי כ"ז כ'.) שאול ואבדון לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה. דאס איז טייטש: האללע און אבגרונד ווערען קיין מאל ניט פאל און דעם מענשען אויגען זיינען אויך אונ-ערזאטטליך. קיין מאל ניט זאטט ער באנוגענט זיך ניט, וויפיל ער האט איז איהם ווענינ, (תמיד פרק רביעי).

י.

דם נקי.

אין אלכסנדריא אין מצרים האבען דיא יודען אויסגעבויט א גרויסע שול, אז אלכסנדר מוקדון איז דארטען געקומען ער האט געזעהען דיא רייכקייט און שאנהייט פון דיא שול. האט דאס איהם פארדראסען. האט ער דיא יודען ארויסגעטריבען פון שול און מיט זיין שארפען שווערד, האט ער זייא געהרגעט.

(סוכה דף נ"א)

יא.

דיא שטראפף.

בעת, אין דער צייט וואס אלכסנדר מוקדון האט געברויכט קומען אין ירושלים, האבען דיא כותים (אזא סעקטע) געמסרת אויף דיא יודען, זייער כוונה איז געוועזען דאס אלכסנדר זאל ווערען אין כעס אויף דיא יודען.

— דוא זאלסט וויסען, גרויסער קאניג—האבען דיא כותים צוא איהם געזאגט—אז דוא וועסט קומען אין ירושלים און דוא וועסט געהען אין בית המקדש זעהען דאס גרויסע רייכע הויז און דוא וועסט פערלאנגען צוא זעהען דעם קדש הקדשים וועלען דיר דיא כהנים ניט ערלויבען אריינצוגעהען דארטען אין קדש הקדשים אינעווייניג.

גביע בן קוסם האט זיך דערוואוסט פון זייער מסיבה, ער איז געוועזען א גרויסער חכם, זעהער אלט מיט פיל יאהרען *) ער האט געהאט א פוקעל (הויקער, הארב) אויף זיין רוקען

דער גביע האט געלאזט מאכען א פאאר שוה (שיך) פון פיינעם וואל געהאפט (געשטיקט אויסגענייט) מיט טהייערע שטיינער, זייא האבען געקאסט א גרויסע סומע געלד, און ווייא אלכסנדר איז געקומען אין ירושלים, און ער איז געגאנגען אויף דעם הר הבית, איז גביע מיט איהם מיטגעגאנגען.

— איך בעטע דיר, הערר קאניג—האט גביע געזאגט—ציהע אן דיא שוה אויף דיינע פים ווייל איך האב מורא טאמער

ווערען

*) וויא דער פסוק זאגט ואברהם זקן בא בימים (בראשית כ״א, ד׳).

וועלען דעם קאניג פים חלילה זיך אויסגליצען אויף דיא גלאטע שטיינער.

דער קאניג האט אזויא געטהאן.

וויא זייא זיינען געקומען בייא דער טהיר פון קדש הקדשים האט נביא געזאגט צוא דעם קאניג יעדער פרעמדער ער מעג זיין דער גראסטער... טאר ער ניט אביינגעהען אין קדש הקדשים אונ אז ער געהט יא אביין מוז ער שטארבען, אפילו דער כהן גדול דארף אויך נור איין מאל אין יאהר–יום הכפורים– אביינגעהען דארט אונ מעהר ניט.

– בייא מיינעם ארויסגעהען פון דארט בשלום–האט אלכסנדר געענטפערט–וועל איך דיין פוקעל מאכען גלייך *)

– אויב אזויא–האט נביא געענטפערט–וועסט דוא זיין אגרויסער דאקטאר, אונ דוא וועסט פיעל געלד פארדינען.

וויא דער קאניג איז ארויסגעגאנגען פון קדש הקדשים, האט אשלאנג איהם אביס געגעבען, אונ ער האט זיך דערפון ניט געקאנט אויסהיילען. (געזונד ווערן) (סנהדרין צ״א. מגלת תענות)

הערת המעתיק:

דיא כותים האבען אלע מאל געוואלט דיא יודען טהאן שלאכטעס, זייא פלעגען שטילערהייט מסרן אויף דיא יודען פאר דיא פרעמדע קאניגע ווייל זייא האבען מורא געהאט פאר דיא יודען זייא צו טהאן אפענטליך שלעכטעס דארום האבען זייא געזוכט אשטארקע האנד וואס זאל קאנען שלעכטעס טאהן

*) ד. ה. אויסגלייכען איהם מיט אשטעקען.

יהלו״ם

טהאן דיא יודען, יעטצט אז זייא האבען געפונען אזא גוטע געלעגענהייט צו מסרן דיא יודען פאר אלכסנדר'ן האבען זייא דאס געטהאן מיט גרוים פערגניגען. פיליכט וועט ער זייא באשטראפען וועלען דיא כותים זעהען אנקמה אן דיא יודען.

פאר וואס דיא כותים זייגען מין כעס געווען אויף דיא יודען, איז גאר קיין פראגע ניט. ווייל יצר לב האדם רע מנעוריו. דערפאר קומט אצדיק שכר ווייל ער פיהרט אגרויסע מלחמה געגען דעם יצר הרע. אונ אז ער בעזיעגט אזא געפער־ליכען פיינד קומט איהם אמעדאיל פאר זיין העלדענמוטה, ער ווערט גערופען גבור.

דיא מלחמה מיט דעם יצר הרע איז די גראסטע, שוועהרסטע אונ שטארקסטע מלחמה. אלע מלחמות ווען איינער געווינט, איז ער זיכער דאס זיין שונא וועט איהם אזויא שנעל ניט צעפען ער וועט מורא האבען פאר איהם. ניט אזויא איז דער יצר הרע, ווען דוא האסט איהם אין איין פרט בעזיגט, שעמט ער זיך ניט אונ שרעקט זיך ניט צו מאכען אפראבע אויף אנאנדער זאך ... דאס הויפט האט דער יצר הרע ליב אנצורייזען אמענשען ער זאל ריידען לשון הרע, ווייל דערמיט הרגת ער דרייא מענשען אויף איין מאל. דעם מענשען וואס רעדט דיא לשון הרע, אונ אויף וועמען ער רעדט, אונ דער וואס איז מקבל דיא לשון הרע.

אויך זעהען מיר פון דעם ספור אז דיא יודען זייגען אלע מאל געוועזען געטרייא דעם קאניג וואס האט איבער זייא רעגירט. בזור וויא אפארצייטיגער קאניג האט געוואלט אנריהרען זייער אמונה, האבען זייא זיך מוסר נפש געוועזען, זייא זייגען געגאנגען אוי קידוש השם. זייא האבען זיך ניט געשעכט פאר דעם

גראסטען קאניג צו ביטען איהם ער זאל זיא ניט שטערן זייער אמונה מקיים צו זיין אזוי וויא „גביע” האט זיך מוסר נפש געווען מקדש השם צוא זיין.

דיא מסירת נפש צוא היילינען נאטטעס נאמען האט דעם יודען בכלל דורכגעפיהרט. דיא גראסטע פייערן... דיא גיפטיגסטע שלאנגען האבען מיט זייערע שטארקע גיפט ניט געקאנט טאטען דעם יודען. דער רעצעפט וואס זיין נאמען איז „שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד” האט איהם שנעל אויס־געהיילט אלע זיינע וואונדען. אונ מיט דעם כח פון דעם היילינען רעצעפט עקסעסטירט דער יוד עד היום הזה. אונ ער וועט עקסעסטירען וויא לאנג דיא וועלט וועט שטעהען. ער מיט זיין תורה וועלען קיין מאל ניט פארלארען ווערען ווייל די הבטחה האבען מיר פון דעם בורא עולם!

יב.

אלכסנדר מיט דעם אדלער.

דער קאניג אלכסנדר מוקדון האט זיך געזעטצט אויף אנאדלער אונ ער איז מיט איהם אזויא הויך געפלויגען. אז דיא ערד האט ער געזעהען וויא א קויל רונד. אונ דעם ים וויא א טעללער.

(תלמוד ירושלמי ע״ז דף י״ח ע״ב).

הערות המתיק

די „וועלט” ערצייהלט דאס אלכסנדר האט זיך צוגעבונדען אן א גרויסען אדלער. אין זיין האנד האט ער געהאלטען א שפיז

אויף

אויף דעם שפיטץ שפיז איז געוועזן אגרויסע שטיק פלייש ער
האט דעם שפיז מיט דאס פלייש געהאלטען א ביסעל העכער
איבערן אדלער, האט דער אדלער, געוואלט חאפען די פלייש
איז ער געפלויגען העכער אונ העכער. אז אלכסנדר האט
געוואלט אראפנידערן אויף דער ערד, האט ער דעם שפיז
מיט דיא שטיק פלייש אראפגעלאזען האט זיך דער אדלער
אראפגעלאזען ביז אויף דער ערד.

דיא לעגענדעס בכלל ווערען ערצעהלט אויף פערשידענע
ארטען. מיר זיינען מאמינים בני מאמינים מיר גלויבען מיטן
גאנצען הערצען אז דאס וואס דער תלמוד ערצעהלט איז
געווים אמת. פון דעסטוועגען וועלען מיר שרייבען דאס וואס
דיא ספרי חול שרייבען אנדערש וויא אין תלמוד איז געשריבען
למשל: דיא ערשטע לעגענדע וואס מיר האבען איבערזעטצט
פון יומא ס"ט, שרייבט פלאוויוס: (יוסף בן גוריון הכהן) אלכסנדר
מיט זעהער פיל גבורים זיינען ארויסגעגאנגען פון מוקדון זייא
האבען מלחמה געהאלטען מיט דעם קאניג דריוש פון פרס.
ער האט נאכדעם מלחמה געהאלטען מיט דריוש גוטע פריינד
אלכסנדר האט בעזיגט דיא מצריים, אונ דיא לאנד אדום ער
איז געקומען צוא דעם ברעג ים אונ האט געשלאגען די שטאדט
עכו, אשקלון אונ עזה, נאכדעם האט ער זיך צובערייט געהען
אין ירושלים איהר חרוב מאכען ווייל זייא זיינען געוועזן גוטע
פריינד מיט דריוש פון עזה האט ער מיט אלע זיינע גבורים
געגאנגען נאך ירושלים, זייא זיינען געקומען ניט ווייט פון
ירושלים זיינען זייא געבליבען נאכטיגען, אביסעל זיך אויסרוהען
פון וועג, זייא זאלען האבען כח צוא שטרייטען.

בּייא נאַכט ווִיא אלכּסנדר הָאט אײַינְגֶעשְׁלָאפֶען, הָאט עֶר אִין חָלוֹם גֶעזֶעהֶען אַמֶענְש אָנְגֶעצוֹיגֶען אִין ווַייסֶע קְלֵיידֶער שְׁטֶעהְט בַּייא זַיין קָאפְּף. אִין זַיין הַאנְד הַאלְט עֶר אַ גְרוֹיסֶען שַׁארְפֶען שְׁווֶערְד. וָואס שַׁיינְט ווִיא אַבְּלִיץ בְּעֵת עֶס רֶעגֶענְט.
דֶער שְׁרֶעקְלִיכֶער מַאן הָאט אוֹיפְגֶעהֵייבֶּען זַיין שְׁווֶערְד אִיבֶּער אלכּסנדרס קָאפְּף. דֶער קֶאנִיג הָאט זִיךְ זֶעהֶער שְׁטַארְק עֶרְשְׁרָאקֶען, אוּנ עֶר הָאט גֶעזָאגְט צוּא דֶעם מַאן: וָוארוּם ווִיל דֶער הֶערר טֶאטֶען זַיין קְנֶעכְט? דֶער מַאן הָאט אִיהְם גֶעעֶנְטְפֶערְט: אִיךְ בִּין דֶער מַלְאָךְ וָואס גָאט הָאט מִיךְ גֶעשִׁיקְט אײַינְגֶעהְמֶען אַלֶע פֶאלְקֶער ווֶעלְכֶע דוּא הָאסְט מִיט זַיא גֶעשְׁטְרִיטֶען. דוּרְךְ מַיין קְרַאפְט הָאסְט דוּא דִיא גְרֶאסְטֶע אוּנ שְׁטַארְקְסְטֶע פֶאלְקֶער בֶּעזִיגְט אָבֶּער יֶעטְצְט אַז דוּא גֶעהְסְט טְהָאן שְׁלֶעכְטֶעס דִיא כֹּהֲנִים אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ אַלֶע אִידֶען. מוּז אִיךְ דִיךְ דֶערְפַאר הַרְגֶענֶען.

— פֶערְצַייהֶע מַיין הֶערר — הָאט אלכּסנדר גֶעעֶנְטְפֶערְט — אוֹיבּ דוּא פֶערְלַאנְגְסְט ווֶעל אִיךְ צוּרִיק גֶעהֶען.

— שְׁרֶעק דִיךְ נִיט — הָאט דֶער־מַאן גֶעעֶנְטְפֶערְט — אִיךְ בִּין דִיר מוֹחֵל אוּנ דוּא קָאנְסְט גֶעהֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם. נוּר אִיךְ זָאג דִיר אָן שְׁטְרֵיינְג: אַז דוּא ווֶעסְט קוּמֶען נִיט ווַייט פוּן יְרוּשָׁלַיִם ווֶעסְט דוּא בַּאגֶעגְנֶען אַמֶענְשֶׁען אָנְגֶעטְהָאן אִין ווַייסֶע קְלֵיידֶער ווִיא דוּא זֶעהְסְט מִיךְ. אוּנ זַיין הוֹיךְ אוּנ פָּנִים אוֹיךְ ווִיא אִיךְ זֶעהֶעט אוֹיס, זָאלְסְט דוּא זִיךְ בּוּקֶען פַאר אִיהְם בִּיז צוּא דֶער עֶרְד אוּנ וָואס עֶר ווֶעט דִיר זָאגֶען מוּסְט דוּא טְהָאן. אוּנ אוֹיבּ דוּא ווֶעסְט אִיהְם נִיט פָאלְגֶען ווֶעסְט דוּא בַּאלְד שְׁטַארְבֶּען.

אלכּסנדר הָאט אוֹיפְגֶעוואַכְט אוּנ עֶר מִיט זַיינֶע גִבּוֹרִים זַיינֶען גֶעגַאנְגֶען נָאךְ יְרוּשָׁלַיִם.

חנניה

חנניה (?) דער כהן גדול מיט אלע אידען וואס וואהנען אין ירושלים האבען געהערט דאס אלכסנדר קומט צוא זיי האלטען מלחמה. האבען זייא זיך שטארק ערשראקען. זיי האבען געפאסט אונ געבעטען גאט ער זאל דיא שטאדט ניט חרוב מאכען.

נאכן תענית איז חנניה ארויסגעגאנגען געגען אלכסנדר'ן. מיט איהם זיינען מיטגעגאנגען דיא כהנים אונ דאס גאנצע פאלק. זייא זיינען דורכגעגאנגען דעם טהויער פון שטאדט, אונ זייא האבען געטראפען אלכסנדר'ן.

וויא אלכסנדר האט פון וויטען דערזעהען דעם כהן גדול איז ער אראפגעגאנגען פון זיין וואגען אונ האט זיך צוא איהם געבוקט ביז דער ערד.

— ווארום בוקסט דוא זיך צוא א מענשען וואס ער האט קיין קראפט צוא האלטען מיט דיר מלחמה?— האבען דיא פירסטען געפרעגט —.

— וואונדערט אייך ניט אויף דעם—האט אלכסנדר געענטפערט דער מלאך וואס געהט מיט מיר אין אלע מלחמות געגען מיינע פיינד אונ ער העלפט מיך איך זאל זייא בעזיעגען, זעהט אויס אקוראד וויא דער כהן גדול, דערפאר האב איך מיך געבוקט צוא איהם.

נאכדעם איז דער כהן גדול מיט אלכסנדר'ן געקומען אין ירושלים, דער כהן גדול האט איהם געוויזען דעם בית המקדש אונ דעם היילינען הויף, מיט אלע חדרים מיט אלע אנטיקען וואס געפינט זיך דארט אויך דעם ארט פון קדש הקדשים אונ פון מזבח אונ דעם ארט וואו מען איז מקרב דיא עולה.

נעלויבט א"מ

— געלויבט איז גאט דער אידישער גאט דער גאט פון דאס הויז—האט אלכסנדר געזאגט—אונ וואויל איז אייך גאטעס דינער. יעטצט וועל איך מאכען צום אנדיינגקען מיין בילד פון ריינעס גאלד. אונ איהם אוועקשטעלען בייא דעם קדש הקדשים לזכרון מיין זיין אין דאס הויז.

— דיא גאלד—האט דער כהן גדול געזאגט—וואס דוא ווילסט מאכען דיין בילד גיב בעססער אפ פאר דיא ארעמע אידען וואס קומען מתפלל זיין אין דאס הויז אונ איך וועל מאכען פאר דיר א בעסערן אנדיינגקען. דען אונזער תורה האט שטרענג פארזאגט: מיר זאלען קיין בילד שטעלען אין בית המקדש.

— וואס קאנסט דוא מאכען א בעסערן אנדיינגקען וויא מיין בילד?—האט אלכסנדר געפרעגט.

— איך וועל דיר זאגען—האט דער כהן גדול געענטפערט—אלע קינדער זכרים אונ נקבות וואס וועלען דעם גאנצען יאהר געבארען ווערען בייא אלע כהנים אין גאנץ ארץ ישראל וועלען גערופען ווערן אויף דיין נאמען.

דער אנדיינגקען איז אלכסנדרן זעהער געפעלען געוועזען. ער האט דעם כהן גדול פיל גאלד געגעבען ער זאל דאס צוא טהיילען דיא ארעמע לייט. ער האט זיך אין בית המקדש געבוקט אונ ארויסגעגאנגען.

דער כהן גדול האט געבענטשט דעם קאניג דאס ער זאל בעגליקען אין זיינע מלחמות, אונ דער קאניג האט זעהר פרייליך אונ צופרידען פארלאזען דיא שטאדט ירושלים.

דיא קלוגע לעזער וועלען זעהען דעם אונטערשייד צווישען דיא צוויא נוסחאות, אונ זייא וועלען בעססער גלויבען אין דעם נוסח פון תלמוד.

דיא ביאגראפיע פון אלכסנדר מוקדון וויא גראטץ אונ שולמאן ז"ל שרייבען גיבען מיר איבער אזויא וויא מיר האבען געלעזען.

צווייטע אבטהיילונג.

א.

אלכסנדר'ס רבי.

אז פיליפ דער קאניג פון לאנד מוקדון איז געשטארבען איז זיין זאהן אלכסנדר געבליבען קאניג אויף זיין ארט.

אלכסנדר איז דענסטמאל אלט געוועזען איין אונ צוואנציג יאהר, ער איז געוועזען א קלוגער, אונ א העלד א גוטער אונ א קריעגס-מאן עדעל אונ געבילדעט, דען ער האט געהאט א לעהרע וואס ער איז געוועזען דער גרעסטער געבילדעטער מאן אין זיין צייט, זיין נאמען איז געוועזען „אריסטאטעלעס" דער גרויסער פהילאזאף.

דער אריסטאטעלעס האט זיין שילער, דעם קאניג אלכסנדר איבערגעגעבען אלע וויססענשאפט וועלכע ער האט געקאנט אונ געוואוסט, ער האט פון זיין שילער קיין זאך ניט פארדעקט אלס, אלס האט ער פאר אלכסנדר'ן אפגעדעקט.

דער אריסטאטעלעס איז געוועזען פון לאנד יון, (גריכענלאנד) בארום האט אלכסנדר זעהער ליב געהאט דיא גריכענלאנדישע וויססענשאפט, אונ ער האט געשטיצט דיא געלעהרטע פון דארט.

אין גריכענלאנד האט אין יענער צייט דיא וויססענשאפט געבליהט, פיל געלעהרטע מענשען זיינען דארט געוועזען, זייא

האבען

האבען ערפונדען אונ ענטדעקט אזעלכע נייעס אין דער וועלט וואס אלע חכמים (ווייזע) האבען דאס זעהער שטארק בעוואונדערט.

ב.

שטרייטען מיט פרס.

אין גאנץ גריכענלאנד איז געהערט געווארען די גרויסע נייעס דאס פיליפ איז געשטארבען. אין אלע גריכישע שטאדט האבען זיך די איינוואהנער זעהער געפריידט, ביי יעדען גריכע אין הויז איז געווען ששון ושמחה, זיי זיינען בעפרייט געווארען פון אזא שלעכטען מענשען.

זייער פרייד איז געווען איבערנאטירליך אבער עס האט א לאנגע צייט ניט געדויערט דען זיי האבען זיך באלד דערוואוסט דאס זיין זאהן אלכסנדר איז געווארען א קאניג, אונ געוויס וועט ער זיי בעהאנדלען ניט בעססער וויא זיין פאטער האט זיי בעהאנדעלט.

אז אלכסנדר איז אלט געווען איין אונ צוואנציג יאהר האט ער זיך געזעטצט אויף זיין פאטערס קאניגליכען טראהן, ער האט רעגירט וויא א גרויסער העלד.

גריכענלאנד איז אין יענער צייט געווען אונטערטהאניג בייא אלכסנדר'ן ווען דער קאניג אלכסנדר האט געוואלט שטרייטען מיט זיינע פיינד, האט גענומען אלע גריכישע סאלדאטען אונ האט זיי געשיקט צוזאמען מיט זיינע ארמעען מלחמה צוא האלטען מיט זיינע פיינד.

ביא אלכסנדרן איז געבליבען דער פלאן, ער זאל געהען שטרייטען מיט פרס (פערסיען).

ו.

א ליגען.

אין יענער צייט, עהרער אלכסנדר איז געגאנגען מלחמה האלטען מיט פערסיע, זיינען אין מוקדון אריינגעפאלען אגרויסע ארמעע פון דיא ווילדע מענשען וואס האבען געוואהנט אויף אונ צווישען דיא בערג. זייא האבען גערויבט אין לאנד ביא דיא איינוואהנער וואס זייא האבען געהאט.

אלכסנדר האט געהערט וואס דיא ווילדע מענשען האבען געטאהן האט ער פארזאמעלט זיינען גבורים אונ ער האט דיא רויבער געיאגט מיט א שארפען שווערד, ער האט זייא פארניכטעט פון זיין לאנד.

אין גאנץ גריכענלאנד האט מען אויסגעטראכט א ליגען: אז אלכסנדר'ן האבען דיא ווילדע געהרגת, אלע איינוואהנער אין גריכענלאנד האבען זיך מיט דיא נייעס געפרייט, זייא האבען געהאפט אז יעטצט וועלען זייא זיך בעפרייען פון מוקדון ארבאפווארפען פון זיך זייער יאך.

די איינוואהנער פון „פעלאפאנעז" האבען זיך בעוואפענט אונ זיינען געווען בערייט צוא האלטען מלחמה מיט מוקדון.

דיא בירגער פון „אטהען" האבען צוגעהערט דיא רייד פון דעם גרויסען רעדנער ה' „דעמאסטהענעס" ער האט גע־פרעדיגט דאס זייא זאלען ארבאפווארפען דעם יאך פון מוקדון אונ אנפאנגען צוא לעבען זעלבסטענדיג אונ פריי ווייא א מאל.

דיא איינוואהנער פון „טהעבען" האבען געהרגת דיא סאלדאטען פון מוקדון וואס האבען געהיט דיא שטאדט זעהער. פיל מוקדונער שומרים זיינען געפאלען דורך דעם שארפען שווערד. אונ אויף דיא מוקדונער שומרים וואס זיינען געשטאנען אין דיא פעסטונג פון טהעבען האבען דיא איינוואהנער פון טהעבען בעלאגערט מיט א גרויסע מאכט, עס האט געהאלטען ניט ווייט פון בעזיגען דעם פעסטונג.

וויא אלכסנדר האט דערהערט דעם שרעקליכע צופאל וואס האט געטראפען זיינע סאלדאטען אין טהעבען, האט ער פארזאמעלט א גרויסע ארמעע אונ איז שנעל געגאנגען אדער בעססער געזאגט געלאפען אין גריכענלאנד איינשטילען זייער אפפענע מרידה, דאס ערשטע האט ער געשטריטען געגען טהעבען. ער האט מלחמה געהאלטען דורך שטורעם אונ ער האט צובראכען זייער גרויסען שטארקען פעסטונג, נאכדעם האט ער צובראכען דיא מויערען אונ אללע זייערע הייזער. ער האט זיינע סאלדאטען ערלויבט צוא פלינדערן, רויבען, צונעהמען אלס וואס דיא איינוואהנער בעזיטצען. אונ דיא איינוואהנער האט ער פארקויפט, די מאנספלייט פאר קנעכט, אונ דיא פרויען פאר דינסטען, אונ זייערע קינדער האט ער בערויבט.

דרייסיג טויזענד מענשען, האבען אין יענער שטאדט געוואהנט, זיינען זייא אללע אונגליקליך געווארען. נור דיא פריסטער אונ דיא מענשען פון מוקדון וואס האבען דעמסטמאל געוואהנט אין שטאדט האט ער ניט גע־צעפעט, ער האט זיי ארויסגעשיקט פון שטאדט, זייא זאלען געהען וואוהין זייא ווילען.

אין יענע גרויזאמע צייט, אין גראסטען כעס האט אלכסנדר רחמנות געהאט אויף דעם פאעט „פינדאר". זיין הויז האט

ער

עֶר נִיט צוּבְּרָאכֶען . אוֹיךְ דִּיא הֵיילִיגֶע הַייזֶער , דִּיא טֶעמְפֶּלֶען הָאט עֶר גֶעלָאזֶען גַאנְץ , עֶר הָאט גֶעשֶׁעטְצְט אוּנ גֶעעֶהְרְט זַייעֶר הֵיילִיגְקֵייט .

דִּיא אַיינְוָואהְנֶער אִין גְרִיכֶענְלַאנְד הָאבֶּען גֶעהֶארְט וִויא אלכסנדר הָאט בֶּעשְׁטְרָאפְט דִּיא מֶענְשֶׁען פוּן טְהֶעבֶּען . אִיז אוֹיף זַייא גֶעפַאלֶען אַ גְרוֹיסֶער שְׁרֶעק , זַייא הָאבֶּען פַארְלָארֶען זַייעֶר מוּטְה צוּא שְׁטְרֵייטֶען גֶעגֶען אִיהְם זַייא הָאבֶּען גֶעזֶעהֶען דָאס זַיין הַצְלָחָה אִיז אִיבֶּערְנַאטִירְלִיךְ גְרוֹיס אוּנ זַיין גְבוּרָה אִיז אוֹיךְ זֶעהֶער גְרוֹיס .

נָאךְ דֶער מִלְחָמָה מִיט טְהֶעבֶּען אִיז אלכסנדר'ס כַּעַס גֶעשְׁטִילְט גֶעוָוארֶען . עֶס הָאט אִיהְם פַארְדְרָאסֶען פַאר וָואס עֶר הָאט דִי אַיינְוָואהְנֶער אִין טְהֶעבֶּען אַזוֹיא שְׁטַארְק בֶּעשְׁטְרָאפְט הָאט עֶר מִיטְלֵייד גֶעהַאט אוֹיף דִּיא גְרִיכֶען וָואס הָאבֶּען גֶעגֶען אִיהְם גֶעזִינְדִיגְט אוּנ עֶר הָאט זַייא אַלֶע זַייעֶרֶע זִינְד מוֹחֵל גֶעוֶועזֶען .

ד.

גֶעשְׁטִיצְט דִּיא גֶעלֶעהְרְטֶע .

בשנת , אִין דֶעם יָאהְר 334 (פַאר כ' גֶעבּוּרְטְה) אִין מָאנַאט נִיסָן הָאט אלכסנדר גֶענוּמֶען זַיינֶע סָאלְדַאטֶען מִיט אַלֶע זַיינֶע קְרִינְסְהֶעלְדֶען אוּנ אִיז גֶעגַאנְגֶען מִלְחָמָה הַאלְטֶען מִיט פֶּרְסִיֶען .

מִיט אִיהְם זַיינֶען מִיטְגֶעגַאנְגֶען דִּיא וֶועלְט בֶּערִיהְמְטֶע הֶעלְדֶען , וָואס הָאבֶּען פֶערְשְׁטַאנֶען צוּא פִיהְרֶען אַ קְרִיג מִיט קְלוּגֶע פְּלֶאנֶער וִויא מִיט וֶוענִיג סָאלְדַאטֶען צוּא בֶּעזִיגֶען דֶעם פַיינְד צְוַואר יֶענֶע זַיינֶען אִין צָאהְל פִיל מֶעהְר . זַייעֶרֶע נָאמֶען

אִיז

איז געוועזן „פערדיקאס” „קלייטאס” פארמעניאן” „העפאסטיאן” „קראטעראס” , „פטאלעמאאוס” „אנטינאנאס” אונ נאך פיל אנדערע העלדען .

אויך פיל געלעהרטע אונ געשיכטס—שרייבער זיינען גע־נאנגען מיט אלכסנדר'ן אין אלע ארטער וואו ער האט געבייזט שטרייטען דיא וועלט בעריהמטע חכמים „אנאקסימענעם” „קאללי־סטהענעם” , „אריסטאבולאס” אונ נאך פיל אנדערע געלעהרטע וואס האבען געוואלט רייזען כדי קאנען צוא לערנען די חכמות פון דיא ווייטע לאנדער .

אלכסנדר האט די געלעהרטע געשטיצט מיט אלע מעגליכ־קייט , ווייל ער אליין האט ליב געהאט דיא וויסענשאפט .

דער גרויסער גילעהרטער אלכסנדר איז גיוועזן אפאנאטיקער ער האט אין פערשידענע געגענשטענדע גענלויבט . אט צום ביישפיל אז ער איז געקומען אין „העללספאנט„ האט ער גענאסען קאניגליכע וויין פון אגאלדענעם בעכער צוערען דיא גאטער וועלכע רעגירען אויף דעם ים (מעער) .

ה׳.

דיא סגולה .

אז אלכסנדר איז געקומען מיט זיין שיפף צום ברעג אזיה , וואס דארטען איז דיא ערד באדעקט מיט גרינע גראז . האט ער ארויפגעשטיגען אויבען אין דער הויך אויף דעם פאילוב פון שיפף אונ פון דארטען האט ער מיט אלע קראפטע געווארפען זיין שפיז אויף דיא אזיהטישע ערד . נאכדעם איז ער פון שיפף

אראפגעלאפען

אבאפגעלאפען דער ערשטער מיט זיין שפיז אין האנד אויף דער יבשה, ביא דעם אופער דעם זעעס. וויל דאס האט ער געהאלטען פאר א סגולה צוא בעזיגען אין אזה —.

אויף דער ארט וואו „טרויא" איז אמאל געשטאנען, האט אלכסנדר מקריב געוועזען קרבנות צוא „צעאוס" אונ „פאלאס" דיא קאניגע אונ הערשער איבער גבורה אונ נצחון.

אויף יענעם ארט האט אלכסנדר בעפוילען זיינע העלדען זיא זאלען מאכען א קאמפף־שפיל, (א מלחמה בשלום) לכבוד דיא גריכישע העלדען אונ דיא בעריהמטע מאנגער.

אלכסנדר האט געלעזען דיא ערהאבענע געדיכטע פון גרויסען בעריהמטען פאעט „האמער". ער האט אין זיינע שירים געפונען א ריכטיגע בעשרייבונג פון א בעריהמטען העלד „אחילל" דיא גבורות וואס ער האט געוויזען אז דיא גאנצע וועלט האט פון איהם גערעדט. אלע האבען בעוואונדערט זיין שטארקייט.

דער קאניג אלכסנדר האט געוואלט ווייזען פאר דער וועלט אזעלכע גבורה וויא „אחילל" האט געוויזען, אונ ער האט געזוכט דיא ריכטיגע געלעגענהייט זיך צוא קאנגען אויסצייכנען אין א קריעג וויא „אחילל".

יעדער מענש וואס ער זוכט דאס געפינט ער — זאגט דיא וועלט א שפריכווארט — דער קאניג אלכסנדר האט געפונען א נ'אורזאכע צוא גיין מלחמה האלטען מיט דיא פערסיאנער.

דיא ערשטע מלחמה איז געוועזען ביא דעם טייך גראניקוס. אלכסנדר האט אין דער מלחמה געוויזען גרויס גבורה, ער האט געהאט ווייניגער מיליטער וויא דיא פערסיאנער אונ דאך האט ער זיא שטארק געשלאגען, פון זייער גרויסע ארמע זיינען ווייניג, זעהר א קליינע צאהל מענשען איבערגעבליבען. ער האט

זייא געיאגט. אונ זייא זיינען געלאפען יעדער פערסיאנער אויף אנאנדער וועג. פיל האט ער געהרגת, פיל פערסיאנער האט ער גענומען אין פלאן, געפאנגען, וועניג זיינען אנטלאפען. אונ אלכסנדר האט זייא נאכגעיאגט, ער האט געחאפט אפערסיאנעם אפיציר אגרויסען העלד. יענער האט אויפגעהייבען דעם שארפען שווערד איבער אלכסנדרס קאפף. ער האט איהם געוואלט הרגען, אונ ער וואלט איהם געוויס געהרגת, ווען ניט דער גענעראל „קלייטאס” וואלט שנעל צוגעלאפען רעטטען דעם קאניג, דער קלייטאס האט דעם פערסיאנעם העלד אפגעהאקט זיין רעכטע האנד, איז אלכסנדר גערעטעט געווארען פון טויט.

נאך דעם גרויסען נצחון (זיעג) האט אלכסנדר בעפוילען צוא שטעלען גרויסע מאנאמענטען צוא עהרען דערמיט דיא סאלדאטען וועלכע זיינען אין דער מלחמה געהרגת געווארען אונ זייערע פאמיליען אין גריכענלאנד האט ער בעפרייט פון קאניגליכע אונ שטאדטיגע אבגאבען. זייא ברויכען קיין מס צאהלען.

דורך דיא מלחמה האט אלכסנדר געוואהנען דעם גאנצען טהייל פון וועסטען (западъ) אבענדזייטע אין קליין אזיען ביז דיא בערג טוירוס.—

ו.

דיא נקמה.

דער הערשער אין לאנד לידיא איז אונטערטהעניג געווארען, ער האט אלכסנדרן אנערקאנט פאר א הערשער, ער האט מיט

איהם

איהם קיין מלחמה געהאלטען . דיר טהויערן פון זיין הויפשטאדט „זארדעס” האט ער פאר אלכסנדרן געעפענט .

דיא איינוואהנער פון האליקארנאסאס האבען געשטריטען געגען אלכסנדר'ן האט אלכסנדר זייא בעזיגט דורך שטורם . און זייא זיינען געווארען אונטערטהעניג . און האבען איהם געצאהלט מס (צינזען אבגאבען ענטריכטונג (подать

דיא איינוואהנער אין דיא איבריגע שטאדט פון גריכענלאנד האבען מיט זייער גוטען ווילען זיך אונטערגעגעבען צוא איהם און אנערקענט אלכסנדרן פאר אקאניג איבער זייא .

אגרויסע טהייל מענשען אין גריכענלאנד האבען זיך געפריידט מיט אלכסנדרן . זייא האבען איהם געלויבט . געדאנקט און געזעגענט פאר זיין הבטחה וואס ער האט זייא פארשפראכען צוא גרינגערן בייא זייא אין לאנד ארעפובליק וויא עס איז בייא זייא פריהער געוועזן .

אלכסנדר האט זיך בערידמט מיט זיין פאמיליע וואס ער שטאמט פון דיא קינדער וואס זיינען זיך מיחס אלם העלענים . דארום האט זיך אין איהם ערוועקט ליבע צוא זיין לאנד וואו ער איז געבארען געווארען . און אזויא וויא דיא פרסיאנער האבען פיל שטאדט פון דיא העללענים פארוויסטעט , און זייערע היילינגע געבעט הייזער (טעמפלען) פארברענט , האט אלכסנדר געוואלט געהמען פון זייא נקמה .

דיא גראסטע טהייל איינוואהנער אין גריכענלאנד האבען שטארק מסכים געוועזן דערצוא , האלטען מלחמה מיט פרס . וייל זייא האבען געוואוסט דאס אלכסנדר וויל געהמען פון זייא נקמה , האבען זייא איהם געהאלפען אויספיהרען זיין פלאן דען זיין וואונש צוא ערפילען איז בייא זייא געוועזן אגרויסער

כבוד

כָּבוֹד, אַזוֹיא שְׁטַארְק הָאבֶּען זַייא אִיהם גֶעשֶׁעטְצְט אוּנ גֶעעֶהְרְט פַאר זַיין גְרוֹיסֶע חָכְמָה אוּנ גְבוּרָה.

ז.

דֶער קְנוֹיל פָּאדֶעם.

אִין דֶער שְׁטָאדְט גארדיום (гордіонъ) אִין לַאנְד פירינִיא הָאט אלכסנדר פֶערְזַאמֶעלְט אַלֶע זַיינֶע הֶעלְדֶען. עֶר הָאט גֶעוָואלְט גֶעהֶען שְׁטְרַייטֶען מִיט דִיא פֶּערְסִיאַנֶער.

אִין יֶענֶער שְׁטָאדְט אִיז גֶעוֶועזֶען אַנְאַלְטֶע קַארֶעטֶע, אַבְּרייט וָואגֶען וָואס מִיט דִיא מֶערְקְוִוירְדִיגֶע קַארֶעטֶע פְלֶעגְט פָאהְרֶען דֶער קֶאנִיג „מידאס".

יֶענֶע קַארֶעטֶע אִיז גֶעוֶועזֶען אַקְנוֹיל פָּאדֶעם פַארְפְּלוּנְטֶערְט וָואס קֵיין מֶענְשׁ הָאט נִיט גֶעקָאנְט אוֹיסְפְּלוּנְטֶערְן.

אֵיינֶע זַאגֶע אִיז גֶעוֶועזֶען. וֶוער עֶס וֶועט אָפְּגֶען דֶעם פְּלוּנְטֶער, וֶועט וֶוערְן קֶענִיג אוֹיף דִיא גַאנְץ לַאנְד אַזְיֶען.

אלכסנדר הָאט בֶּאמֶערְקְט דֶעם פְּלוּנְטֶער הָאט עֶר מִיט זַיין שַׁארְפֶען שְׁוֶוערְד צוּשְׁנִיטֶען אוֹיף עֶטְלֶעכֶע שְׁטִיקֶער, דֶער מִיט הָאט עֶר גֶעוִויזֶען אַז עֶר וֶועט קֶענִיגֶען אוֹיף גַאנְץ אַזְיֶען' נַאכְדֶעם אִיז עֶר מִיט אַלֶע זַיינֶע הֶעלְדֶען גֶעגַאנְגֶען נָאךְ דָאס לַאנְד קִילִיקְיָה.

אִין יֶענֶע לַאנְד זַיינֶען פַארַאן הוֹיכֶע בֶּערְג, טִיעפֶע טְהָאלֶען, גְרוֹיסֶע גְרִיבֶּער. דֶער רַייזֶענְדֶער דַארְף זַיין פָארְזִיכְטִיג. אוֹיף יֶעדֶען טְרִיט אוּנ שְׁרִיט קָאן עֶר דָארְט זַיין לֶעבֶּען פַארְלִיהְרֶען.

אלכסנדר

אלכסנדר איז שטארק אויף יענער רייזע מיד געוואָרען ער האט זיך געבאדען אין דעם טייך „קידנוס" . דאס וואסער איז זעהער קאלט געוועזען. האט זיך אלכסנדר פארקילהט , ער איז שטארק קראנק געוואָרען .

זיין דאָקטאָר פיליפוס האט אנגעווענדעט זעהר פיל מיה מיט גרויס חכמה האט ער איהם קורירט . אונ אלכסנדר האט איהם געגלויבט אונ האט זיין לעבען אנגעטרויט דעם דאָקטאָר בדרך איז ער געזונד געוואָרען .

אזויא שטארק האט אלכסנדר געגלויבט זיין דאָקטאָר . ווען זיין פעלדמארשאל „פארמעניאן" האט אריינגעשיקט אשרעקליכען דאנאס אויף דעם דאָקטאָר , ער האט געשריבען דאס דער דאָקטאָר האט פון פערסיע גענומען פיל געלד אז ער זאל אלכסנדרן פארגיפטען . אין יענער צייט האט דער דאָקטאָר געבראכט אפלאשיל מעדיצין . האט אלכסנדר גענומען מיט איין האנד דעם בעכער מעדיצין אונ האט געטרונקען . אונ מיט דיא צווייטע האנד האט ער דעם דאנאס דערלאנגט דעם דאָקטאָר . איהם צוא ווייזען אז ער גלויבט אין זיינע געטריייהייט .

א.

דער טומעל.

אין פערסיע איז געוואָרען אגרויסער טומעל עס האט געקאכט

זייא אין אקעססעל דריוש קאדאמאנאס (дарій кодоманнъ)

האט

האט פארזאממעלט זעהער פיעל גרויסע שטארקע העלדען אונ איז געגאנגען שטרייטען מיט אלכסנדרן, דיא ביידע האבען זיך באגעגענד ביי איסוס, דיא מלחמה איז געוועזען שרעקליך. פיל בלוט איז פארגאססען געווארען פון ביידע שטרייטענע ארמעען נור ענדליך האט אלכסנדר געזיגט. ער האט מיט זיין שארפען שווערד געהרגת פיל גבורים פון זיינע פיינד. דיא וואס זיינען געבליבען לעבען זיינען געלאפען איינער אהין דער אנדערע אהער, אונ דיא וואסס האבען ניט געקאנט אנטלויפען האט זיא אלכסנדר געפאנגען אונ געמאכט פאר קנעכט.

דריוש'ס מוטטער אונ זיין שאנע פרויא, דיא שאנסטע פון גאנץ פרסיע, מיט זיינע צוויא יונגע טאכטער, זיינען אויך געפאנגען געווארען אין אלכסנדרס האנד.

אלכסנדר האט זיא געשעצט אונ געעהרט, ער האט זיי גרויסע פריינדשאפט געוויזען. וויא עס פאסט פאר א זעלכע גרויסע פארנעהמע אדעלע פרויען.

דריוש מיט איינינע זיינע געטרייע דינער זיינען אנטלאפען וויט אין זיין לאנד. ער האט שטארק געטרויערט אויף זיין מפלה, ער האט געשיקט שלוחים צו אלכסנדרן בעטען ער זאל מיט איהם פרידען שליסען, דערפאר וועט ער איהם געבען פיל גאלד אונ זילבער אויך א שטיק לאנד פון זיין מדינה, אונ זיין שאנע טאכטער פאר א פרויא. נור ער זאל בעפרייען זיין מוטטער מיט זיין פרויא אונ טאכטער פון געפאנגנים, אונ מעהר מיט איהם קיין מלחמה ניט האלטען.

אלכסנדר האט ניט געוואלט הערען דיא גוטע רייד וואס דיא שלוחים האבען גערעדט אין נאמען פון דריושן, ער האט זיא מיט שטאלץ ארויסגעטריבען.

דער הויפט-אנפיהרער פון גאנצען ארמעע הערר פארמעניאן האט געזאגט צו אלכסנדר'ן, ווען איך וואלט געווען אלכסנדר וואלט איך פרידען געמאכט מיט דריושן.

— ווען איך וואלט געווען „פארמעניאן" — האט אלכסנדר איהם געענטפערט — וואלט איך אויך אזויא געזאגט — נור אזויא וויא איך בין אלכסנדר, זאג איך אנדערש. איך זאג מיר זאלען מלחמה האלטען מיט דריושן אויך מיט דיא יודען אונ מיט דיא מענשען פון לאנד פיניקיא מיר מוזען זייא בעזיגען כדי זייא זאלען אונז קיין היגדערנים מאכען צו אונזער פערלאנג צו רעגירען אויף גאנץ אזיא.

אין יענער מלחמה געגען דריושן האט אלכסנדר צוגענומען זעהער פיל גאלד, זילבער, פערל, דימאנטען, ברילאנטען, אונ אנדערע קאסטבארע זאכען, אונ געפאנגענע אהן א צאהל, דאס האט איהם אונ אלע זיינע גבורים געגעבען א גרויס חשק צו געהען שטרייטען ווייטער.

ט.

דיא בעלאגערונג.

דיא לאנד יהודה אונ דיא לאנד פיניקיא זיינען אונטערטהעניג געווארען אלכסנדרן גאר אהן א מלחמה, נור די שטאדט „צר" איז געווען זעהער גרויס אונ שטארק, האבען דיא איינוואנער ניט געוואלט זיך אונטערגעבען דעם אלכסנדרן זייא האבען זיך פארזיכערט אויף דעם פעסטען קרעפאסט וואס איז ארום

שטאדט

שטאדט. אויך אויף דיא גבורים געלעהרנטע קריגסלייט.

אלכסנדר האט בעלאגערט דיא שטאדט צר, דיא בע-לאגערונג איז געוועזען באריהמט אלע געשיכטס שרייבער פון יענער צייט האבען בעוואונדערט וויא קלוג אונ העלדיש אלכסנדר האט ארומגערינגעלט דיא שטאדט פון אלע זייטען ארום אונ ארום. דיא שטאדט לייט זאלען ניט קאנען ארויסגעהען פון שטאדט אונ קיינער זאל ניט קאנען אריינטראגען אין שטאדט קיין שפייז אונ קיין געוועהר.

זיעבען מאנאטען האט געדויערט דיא בעלאגערונג. דיא איינוואהנער פון צר האבען געשטריטען מיט אלע זייערע קרעפטע דיא „וואלען" וואס אלכסנדר האט געמאכט ארום שטאדט, האבען יענע צוריסען דיא טהורעמס וואס אלכסנדר האט געבויט ארום קרעפאסט—האבען יענע צובראכען. דיא שטארקע געוועהר וואס אלכסנדר האט צוא געפירט נאהנט צום שטאדט כדי דערמיט זאל ער צוברעכען דיא ווענד פון קרעפאסט האבען דיא שטאדט לייט פארברענט.

הנם דיא שטאדט לייט פון צר האבען געשטריטען מיט אלע זייערע קרעפטען דאך אם ענדע האט אלכסנדר געזיעגט. דיא העלדען פון צר האבען ניט געקאנט ביישטעהען געגען דיא שרעקליכע געוועהר וואס אלכסנדר האט געהאט, אונ פאר דיא גרויסע שטיינער וואס אלכסנדרס גבורים האבען געווארפען אין שטאדט אריין, אויך פון דיא גרויסע שיפען וואס אלכסנדר האט געהאט אויף דעם ים האט מען געווארפען גרויסע פייערדיגע קוילען אין שטאדט אריין. עס האט געהרגת פיל גבורים אין צר. דיא איבריגע העלדען וואס זיינען געבליבען לעבען האבען פארלארען זייער מוטה אונ זייער האפפנונג צוא שטרייטען

געגען אזא גרויסע שטארקע מאכט וויא אלכסנדר האט געהאט.

אלכסנדר איז שטארק אין כעס געווען פאר וואס זייא זיינען אזעלכע עקשנים אונ זייא ווילען זיך ניט אונטערגעבען האט ער באפוילען זיינע העלדען צוא נעהמען דיא שטאדט דורך שטורם, דיא העלדען האבען אזויא געטהון.

אין דעם יאהר האט אלכסנדר געוויזען גרויסע גבורות, דיא גרעסטע גבורה האט ער געצייגט מיט זיין בעזיעגען דיא פעסטע גרויסע שטאדט צור. דעם קרעפאסט ארום שטאדט האט ער צובראכען דיא הייזער אין שטאדט האט ער פארוויסטעט דיא יונגע העלדען האט ער געהרגעט, דיא אלטע לייט האט ער אויך ניט געשוינט. וועמען ער האט געחאפט האט ער מיט זיין שארפען שווערד דעם קאפף אראפגעהאקט מאנכע וואס האבען געפונען חן אין זיינע אויגען האט ער געלאזט לעבען, ער האט זייא פארקויפט פאר קנעכט אונ דיא וואס האבען געהאט דעם גליק צוא אנטלויפען זיינען זייא געווען גע ונד אין פרעמדע לאנדער.

י.

דיא זעלבע ענדע.

דיא שטאדט צר איז אמאל געווען אגרויסע האנדעלס-שטאדט, פיל קויפלייטע פלעגען קומען אהין, ברייגגען דארט זייערע סחורה צוא פארקויפען אונ קויפען סחורה ארויסצופיהרען פון דארט אין אנדערע שטאדט צוא פארקויפען, יעטצט אז

אר

צר איז חרוב געוואָרען. האט אלכסנדר־קיין מלחמה געהאלטען מיט דיא מצרים אונ דאך ער האט זייא בעזיגט דארט האט ער געבויט אנייע שטאדט ביא דעם ניל־פלוסס (נילוס) אונ ער האט דיא שטאדט אנאמען געגעבען אלכסנדריא. עס האט לאנג ניט געדויערט, האבען פיל סוחרים אנגעפאנגען דארט צוא פאהרען דיא שטאדט איז געוואָרען זעהער רייך אונ שאן פארפוטצט אין אלכסנדריא זיינען גרויסע פאבריקען געגרינדעט געוואָרען אויך פיל שולען צוא לערנען אללערלייא וויססענשאפט. זיא איז געוועזען דיא שאנסטע טהייערסטע שטאדט פון גאנץ מארגענלאנד.

דיא שטארקע שטאדט „עזה" וואס זיא איז געבויט בייא דעם גרענעץ פאן אלט פלשתינה האט אויך ניט געוואָלט אפנען איהרע טהויערן פאר אלכסנדר דעם גרויסען. האט זיא געהאט דיא זעלבע ענדע וויא „צר". — נור אויף צר האט ער בעלאגערט זיעבען מאנאטען, אבער אויף עזה האט געדויערט דיא בעלאגערונג נור צוויא מאנאטען.

יא.

דער ריכטיגער פלאן.

מיט דיא עגיפטער האט אלכסנדר געטהון פיל חסד, ווייל זייא האבען זיך אונטערגיגעבען אונ גאר אהן אמלחמה האבען זייא איהם אנגעקאנט פאר אקאניג אויף זייא. דיא עגיפטער זיינען איהם געווען דאנקבאר פאר דעם וואס ער האט זייא

בעפרייט

בעפרייט פון דיא פרסיאנער רעגירונג . דער פאר האט זייא אלכסנדר ערלויבט צוא האלטען זייער גלויבען און אלע לאנד־רעכטע אזויא וויא זייערע עלטערן האבען זייא געלערנט . זיין כונה איז געוועזען צוא בעפריינדען דיא עגיפטער מיט דיא גריכען זייא זאללען ווערען איין פאלק .

אלכסנדרס פלאן איז געוועזען ריכטיג, ער איז געוועזען א תלמיד מובהק ביי א דעם גראסטען חכם פון גאנץ מארגענלאנד . זיין נאמען איז געוועזען „אריסטאטעלעס" ער האט געזאגט אכלל . וויל מען איינעם ערקלעהרען ער זאל ניט גלויבען אין נארעשע גאטצענדינערייא דארף מען מיט איהם ריידען אהן כעס , מען דארף טהון גוטעס מיט איהם , לערנען איהם וויססענשאפט . ביז ער וועט אליין אפנען זיינע אויגען און ערקאנען וואס גוטעס און וואס ניט גוטעס אבער מיט בייזען קאן מען אין יענעמס הארצען ניט איינפלאנצען א נייעם גלויבען דורכדעם וואס אלכסנדר האט ערלויבט יעדען מענשען צוא גלויבען און דינען זיין גאטט , האבען איהם אללע פעלקער ליב געהאט , געשעטצט און געערט מיט אנאמת אזויא וויא ער איז ווערט געוועזען .

אנדערע האבען געגלויבט דאס אלכסנדרס פאטער איז „צעאום אמון" *)

אלאגנע

---

*) ביי דיא געטצענדינער איז געוועזען דער „צעאום אמון" אהייליגער גאט , וויא מיר ערקלעהרען אין דיא „לעגענדעס" פון אלכסנדר'ן .

יהלו״ם

יב.

פארדינט דעם נאמען.

אלאנגע צייט איז אלכסנדר געזעסען אין עגיפטען, ער האט אין לאנד געאָרדענט נייע פּראָיעקטען, אלעס וואס ער האט געטהון איז געווען מיט גרויס חכמה נאכדעם האט ער געהערט דאס דריוש דער קעניג פון פּרס האט פארזאמעלט פיל גבורים מיט איהם צוא שטרייטען.

אלכסנדר האט צוזאמענגעזאמעלט זיינע העלדען אונ איז מיט זייא געגאנגען געגען דריוש'ן מלחמה האלטען, זייא האבען זיך צוזאמענגעטראָפען בייא נינוה, דאָרט איז געווען אגרויסע מלחמה, אלכסנדר מיט זיינע גבורים האבען בעזיגט דריוש'ן הגם דריוש האט געהאט פיל מעהר סאלדאטען ווייא אלכסנדר.

אין יענע מלחמה האט אלכסנדר געוויזען פאר דער וועלט אז מיט רעכט פארדינט ער דעם נאמען „גרויסער". ער האט צוגענומען דיא לאנד בבל אונ דיא רעזידענץ שטאָדט שושן, אונ דיא אלטע שטאָדט פערזעפּאלים מיט אלע זייערע אוצרות אונ גרויסע אנטיקען ער האט זייא פארוויסטעט, געמאכט פון זייא אתל.

אלכסנדר האט אמאל געמאכט אבאאל פאר זיינע אלע העלדען אז ער האט זיך גוט אנגעטרונקען מיט וויין האט ער גענומען אלע זיינע גבורים אונ איז מיט זייא געגאנגען אין פערזעפּאלים. ער מיט זיין אייגענע האנד האט גענומען אשטיק

ברענענדע

בְּרֶענְגֶענְדֶע הָאלְץ אונ הָאט אַװעקְ גֶעגֶעבֶּען אויף אַגְרוֹיסֶען פַּאלַאץ אונ אַזוֹיא הָאבֶּען גֶעטְהוּן אַלֶע זֵיינֶע הֶעלְדֶען, אִיז דיא גאנְצֶע שְׁטָאדְט פַארְבְּרֶענְט גֶעװָארֶען, נָאכְדֶעם זֵיינֶען זִייא גֶעגַאנְגֶען אִין דֶער שְׁטָאדְט „פאזארגדה" אונ הָאבֶּען איהר אוֹיךְ פַארְבְּרֶענְט דָאס הָאט זִיךְ אלכסנדר נוֹקֵם גֶעװֶען אָן דיא פרסיאנער פַאר װָאס זִייא הָאבֶּען פַארְבְּרֶענְט דיא שְׁטָאדְט אטהען אונ פַאר װָאס זִייא הָאבֶּען בֶּערוֹיבְּט דיא הֵיילִיגֶע גֶעבֶּעטְהַייזֶער פוּן דיא גְרִיכֶען, מדה כנגד מדה.

דריוש אִיז אַנְטְלָאפֶען אִין בַּאקְטְרִיָה דָארְטֶען הָאבֶּען זֵיינֶע שָׂרִים אִיהם גֶעהַרְגֶת.

אלכסנדר הָאט דֶערְהֶערְט דיא עֶנְדֶע פוּן דריושן, הָאט עֶר שְׁטַארְק גֶעװֵיינְט דֶען עֶר הָאט נור גֶעװָאלְט אִיהם בֶּעזִיגֶען אָבֶּער נִיט טֶאטֶען.

דֶער עֶלְטֶערֶער פוּן דיא שָׂרִים אַ גֶעװִיסֶער בעסוס װָאס הָאט אָנְגֶעטְהוּן דיא קֶאנִיגְלִיכֶע קְרוֹין עֶר הָאט גֶעװָאלְט װֶערְן דֶער קֶאנִיג אִין פָּרָס, אָבֶּער אלכסנדר הָאט גֶעשִׁיקְט זֵיינֶע הֶעלְדֶען, הָאבֶּען זִייא אִיהם גֶעפַאנְגֶען אונ גֶעשְׁלָאסֶען אִין קֵייטֶען גֶעבְּרַאכְט אַלֶעבֶּעדִיגֶען צוּא אלכסנדרן. הָאט אלכסנדר בֶּעפוֹילֶען מֶען זָאל אִיהם אוֹיפְהֵיינְגֶען װִיא עֶם קוּמְט אַמֶערְדֶער.

יג.

גֶעבּוֹיט פִיער שְׁטֶאדְט

אלכסנדר הָאט זִיךְ גֶעװָאלְט טְהוּן אַזֶעלְכֶע זַאכֶען װָאס בִּיז זַיין צַייט אִיז דָאס נָאךְ נִיט גֶעזֶעהֶען אונ גֶעהֶערְט גֶע-

וָוארֶען אויף דֶער וָועלט עֶר הָאט אַרויפְגֶעשְׁטֵייגְט אויף דיא בֶּערְג הינדיקוּ וָואס אויף זַייא לִיגְט אַעֶווינֶער שְׁנֵעע, עֶר מִיט זַיין אַרְמֶעע זַיינֶען גֶענַאנְגֶען אִין דיא גְרֶאסְטֶע גֶעפֶּעהְרְלִיכְסְטֶע אֶרְטֶער. פִיל פוּן זַיינֶע סָאלְדַאטֶען זַיינֶען גֶעשְׁטָארְבֶּען פוּן הוּנְגֶער אוּנ פוּן מִידִיגְקֵייט. אִין יָאהר 328 אוּנ 329 (פַאר כ׳ ג׳) הָאט אִיהם בֶּעגְלִיקְט צוּא בֶּעזִיגֶען דיא אַיינְוָואהְנֶער פוּן דיא לֶאנְדֶער ארי (арій) הירקאניה (гирконій) באקטריה (бактрій) אוּנ זאגדיאנא (согдіаны) וָואס דיא אַיינְוָועהנֶער פוּן יֶענֶע לֶאנְדֶער זַיינֶען גֶעוֶוען גְרויסֶע גִבּוֹרִים אוּנ זַייא הָאבֶּען גֶעשְׁטְרִיטֶען גֶעגֶען אִיהם מִיט אַלֶע זַייעֶרֶע קְרֶעפְטֶע. אָבֶּער עֶס הָאט זַייא נִיט גֶעהָאלְפֶען, זַייא הָאבֶּען גֶעמוּסְט זִיךְ אוּנְטֶערְגֶעבֶּען אוּנ אַנֶערְקֶאנֶען אִיהם פַאר זַייעֶר הֶערְשֶׁער.

אלכסנדר הָאט גֶעאָרְדֶענְט אִין יֶענֶע לֶאנְדֶער נַייע שַׁאסֵייעֶן בְּרֵייטֶע וֶועגֶען צוּא פָאהְרֶען כְּדֵי צוּא פַארְבִּינְדֶען דיא לֶאנְדֶער מִיט אַנְדֶערֶע לֶאנְדֶער, אוּנ אויסְבְּרֵייטֶערְן דֶעם הַאנְדֶעל, אויךְ דיא וִויסֶענְשַׁאפְט פוּן דיא גְרִיכֶען זָאל פַארְבְּרֵייטֶעט וֶוערֶען אִין דיא ווִילְדֶע לֶאנְדֶער וֶועלְכֶע עֶר הָאט זַייא מִיט זַיין קְרַאפְט בֶּעזִיעגְט.

דיא לֶענְדֶער וֶועלְכֶע אלכסנדר הָאט בֶּעזִיגְט, הָאט עֶר נִיט נוּר צוּא לִיבּ דֶעם צְוֶועק צוּא וַוייזֶען זַיין כֹּחַ אוּנ גְבוּרָה, עֶר הָאט גֶעהַאט אַהֶעכֶערְן אוּנ אַבֶּעסֶערְן צְוֶועק גֶעמֵיינְט: עֶר הָאט גֶעוָואלְט דיא ווִילְדֶע פֶעלְקֶער זָאלֶען וֶוערְן גֶעבִּילְדֶעטֶע מֶענְשֶׁען זַייא זָאלֶען לֶערְנֶען דיא גְרִיכִישֶׁע וִויסֶענְשַׁאפְט וֶועלֶען זַייא וֶוערֶען מֶענְשֶׁען מִיט לַייטֶען גְלַייךְ.

צוּא לִיבּ דֶעם תַּכְלִית הָאט אלכסנדר גֶעבּוֹיט אִין יֶענֶע לֶאנְדֶער פִיער שְׁטֶעדְט עֶר הָאט זַייא גֶערוּפֶען „אלכסנדריא״

אויף

אויף זיין נאמען, דארטען האט ער געפפלאנצט אונ פארברייטעט דיא גריכישע חכמות ער האט דארט געגרינדעט גרויסע פאב־ריקען כדי פיל סוחרים זאלען אהין קומען אונ פון יענע שטאדט זיינען דיא גריכישע חכמות פארשפרייט אונ פארברייטעט געווארען ווייט אין אלע געגענדען פון מארגענלאנד.

יד.

דיא האכצייט.

אין לאנד באקטריה האט אלכסנדר מלחמה געהאלטען אויף אגרויסען שטארקען קרעפאסט וואס ער איז געוועזען דער שטארקסטער אין גאנצען לאנד. ער איז געוועזען געבויט אויף אהויכען בארג. דיא פירסטען פון לאנד האבען זייערע פרויען טאכטער אונ זייער גאנצין פארמעגין פארזאמילט אין יענים פעסטונג.

אז אלכסנדר האט דעם פעסטונג בעזיגט האט ער דארטען געפונען אשאנע מאדכען דיא טאכטער פון דעם קאניג, איהר נאמען איז געוועזען ראקסאנה. זיא איז איהם אזויא שטארק געפעלען געוועזען אז ער האט מיט איהר געהייראטה.

דיא האכצייט איז געוועזען גרויספארטיג. אלכסנדר האט דערמיט געצייגט אז עס איז שוין א ענדע פון דיא מלחמה מיט דיא פעלקער פון אזיה. עס איז שוין געקומען די צייט אז פון אלע פעלקער זאל ווערען איין פאלק. אלע זאלען פאלגען דיא גריכען, לעבען אונ שטרעבען נאך ווישענשאפט וויא דיא גריכען, מאכען פאבריקען אונ געשעפטען וויא דיא גריכען מאכען.

פון יענער צייט אן האט זיך אלכסנדר פארמאסקירט. ער האט זיך אנגעצויגען אין קליידער וויא דיא קאניגע פון מדי און פרס פלעגען טראגען, אקרוין האט ער אויף זיין קאפף געטראגען. דיא מענשען וואס זיינען צוגעוואנגען גאהנט פון איהם האבען זיך געשטעלט אויף דיא קניע און האבען איהם געגעבען געטליכע עהרע. ארום איהם זיינען געשטאנען דיא פירסטען פון פרס מיט גאלדענע שטעקען'ס אין דיא האנד. פיל שרים (האפלינגס-קאמערער) פלעגען געהען פאראוים וואו אלכסנדר האט געוואלט געהען זיין כונה איז געווען מיט זיין אויפפירונג וויא אלע אזיאטישע קאניגע צוא צייגען דאס פאלק דאס ער וועט זייא בעהאנדלען ניט ערגער וויא זייערע אלטע קאניגע. דארום דארפען דיא איינוואהנער פון יענע לאנדער איהם טרייא דינען וויא זיי האבען געדינט געטרייא יענע קאניגע.

טו.

דיא שטאלצע שרים.

דיא מאקאדאנסקי פירסטען, דיא שטאלצע שרים, איז ניט געפעלען געווען וויא אלכסנדר האט בעהאנדעלט דיא בעזיענטע מענשען. דען זיינע שרים האבען געוואלט הערשען איבער דיא בעזיענטע זייא אונטערדריקען וויא אלע זיגער טהוען אבער אלכסנדר האט דאס ניט געוואלט זיינען זיינע שרים אויף איהם אין כעס געווארען.

דיא אנפיהרער פון די שרים זיינען געווען דער פעלדהערר פארמעניאן און זיין זאהן פהילאטאס. איינער מאן א גרויסער

העלד

העלד אונ אכעסן, ער איז געוועזן דער עלטסטער איבער דיא קאניגליכע וואך.

דיא שרים האבען אנגערעדט דיא סאלדאטען אז זיא זאלען מעהר ניט פאלגען דעם קאניג צו גיין האלטען מלחמה. נור זיא זאלען צוטהיילען דעם פארמעגען וואס זיא האבען בערויבט צווישען זיך אונ געהען אהיים. אויך אין דער שטאדט פראפטאזיאה האבען פיל סאלדאטען געבונדען זיך אויף אלכסנדר. נור צייטמעססיג האט אלכסנדר דערוואוסט פון דעם בונד, דיא מאטעזניקעס זיינען געפאנגען געווארען, מען האט זיא געבראכט צו דיא ריכטער. דורך זיא האט אלכסנדר ערפאהרען דאס פהילאטאס האט אנטהייל גענומען אין דעם טאטעז האבען איהם דיא ריכטער פארמשפט צום טויט דיא סאלדאטען האבען איהם געשטאכען מיט זייערע שפיזען אונ געהרגת אויף טויט.

דער פעלדמארשאל „פארמעניאן" דער פאטער פון דעם נעהרגתן פהילאטאס איז אין יענער צייט געוועזן מיט אגרויסע ארמעע אין דער שטאדט אחמתא. ער האט דארטען געהיט דיא אוצרות, אלכסנדר האט מורא געהאט פיליכט וועט ער הארען זיין זאהנ׳ס אונגליק וועט ער צובונדעווען זיין ארמעע האט אלכסנדר געשיקט צוויא גבורים אין אחמתא ער האט זיא בעפוילען צוא טאטען דעם פעלדמארשאל גאר אהן אמשפט.

די צוויי העלדען זיינען געקומען אין אחמתא זיי האבען דעם פעלדמארשאל געטראפען אין זיין גארטען ארומגעהענדיג שפאצירען האבען זיי אים געשטאכען מיט זייערע שארפע שווערדן אין זיין ברוסט אונ ער איז געשטארבען.

העלדען

מז.

דיא חרטה.

אין אַ יאהר אַרום האט אלכסנדר פערזאמעלט אַלע זיינע העלדען אין דער שטאדט מאראקאנדה צו גיין האלטען מלחמה אויף אינדיען.

דיא גענעראַלע פון זיין אַרמעע האבען געמאכט אַגרויסען באל, אַגאנצע נאכט האבען זייא געטרונקען וויין מיט אלכסנדר׳ן צוזאמען זיינע גריכישע שרים האבען איהם שטארק געחנפעט זייא האבען איהם געלויבט דאס ער איז אַזויא גוט ווי אַגאט.

דער גענעראל קלייטאס (וואס אין דער מלחמה ביי דעם טייך גראניקוס האט ער אלכסנדר׳ן גערעטעט פון טויט) איז דיא גאנצע צייט געזעסען אויך דעם באל און געהערט די פאלשע קאמפלי-מענטען האט ער געזאגט צום קאניג ווי לאנג נאך וועסט דו צוא הארען די חניפה פאן דיא פאלשע גריכען זייא לאבען דאך פון דיר אין זייער הערצען, קורץ ער האט אַזוי לאנג גערעדט ביז אלכסנדר איז שטארק אין כעס געווארען ער האט געכאפט אַשפיז און געשטאכען דעם ערליכען גענעראל.

באלד נאכדעם האט אלכסנדר שטארק חרטה געהאט פאר וואס ער האט געהרגעט זיין גוטען פריינד. ער האט זיך אַוועקגע-געבען אויף דעם טויטען קערפער און געוויינט געקלאגט ווי אַפאטער אויף זיין געשטארבענעם איינציגען קינד, די שרים האבין איהם מיט געוואלד אַריינגעפיהרט אין זיין צימער אָבער ער האט דרייא טעג און דרייא נאכט געוויינט, קיין זאך ניט געגעסען ניט געטרונקע

און

אונ ניט געשלאפען נור געטרויערט אונ געיאמערט ביז אויף דעם פיערטען טאג האט ער זיך אביסעל בערוהיגט.

אויב דער גרויסער בעריהמטער פילוסוף „קאליסטהענעס", אריסטאטעלעס אשוועסטערס אזאן) האט אויך גיהאט אשענדליכע ענדע דורך אלכסנדרן ער פלעגט זאגען דעם קאניג זיינע פעהלער ביז אלכסנדר האט איהם געשלאסען אין קאטטען אונ אוועגעפירט אין אינדיען דארטען איז ער קראנק געווארען אונ פון גרויסע יסורים איז ער געשטארבען.

יז.

דיא רייזע נאך אינדיען.

אלכסנדר האט זיך ניט באגנוגענד מיט די גרויסע גבורות וואס ער האט געוויזין אין די מלחמות מיט די קאניגע פון אזיה, אויך איז איהם וועניג גיוועזען די לענדער וואס ער האט בערויבט, איהם האט זיך געוואלט נאך לענדער בעראבעוון ער האט גרויס חשק געהאט איינצונעהמען די וואונדערליכע לאנד אינדיען ער האט געוואוסט אז דארטען איז פאראן זעהער פיל גאלד, טהייערע שטיינער, אונ גוטע פערל.

וועגען אינדיען האט אלכסנדר געהערט ערצעהלענדיג פיעל וואונדערליכע לעגענדען, דארום האט זיך איהם געוואלט ציהען אהין אונטערטהעניג מאכען יענע לאנד.

הנם אלכסנדר האט געוואוסט דאס זיינע גבורים פון מוקדון זיינען ניט צופרידען צו זיין מלחמה האלטען מיט אינדיען נור ער האט זיך ניט בעקימערט וואס זיי ווילען ניט ער האט גענומען זיין

גרויסע ארמעע און ענדערע פריהלינג פון יאהר 327 (פ. כ. ג.) איז ער געגאנגען נאך אינדיען. ער איז געקומען ביז דעם טייך קאבול. פון דארטען ביז דעם טייך אינדוס אין די ווייטע רייזע האט ער מלחמה געהאלטען מיט פיל קעניגע וואס האבען געהאט לענדער מיט גרויסע גבורים ער האט זיי אלעמען בעזיגט און איז געקומען ביי די טהויערן פון אינדיען וואס זיינען אלע מאל געווען פארשלאסען פאר די איראפייער אין די שרעקליכע לאנד האט אלכסנדר גיצייגט זיין גבורה און חכמה ער האט מלחמה גיהאלטען אויף דעם גרעסטען און שטארקסטען קרעפאסט פון גאנצען לאנד, דער קרעפאסט איז געווען געבויט אויף אהויכען בארג אזוי הויך אז אפאגעל האט ניט געקאנט אויף דעם שפיטץ קרעפאסט ארופפליהען אלכסנדר האט דעם קרעפאסט איינגענומען און ער האט אויבען ארויפגעשטעלט זיין הערב צו ווייזען אז דער קרעפאסט איז זיינער.

דורך דיא וואונדערליכע גבורה האט אלכסנדר בעקומען א גרויסען נאמען די העלענים האבען גיזאגט דאס ער איז פיל שטארקער ווי הערקולעס, יין גבורה איז ניט אמענשליכע נור אגעטליכע.

די בעוואהנער פון נארד אינדיען האבען געגען איהם געשטריטען. עטליכע מאל איז ער גיווען אין גרויס סכנה נור איהם האט גיראטעוועט דאס וואס די פירסטען האבין איינער דעם אנדרן ניט געגלויבט. איינינע פון זיי האבען איהם גיהאלפען איינעהמען דאס לאנד און דארטען צו ווערען אקאניג. דען ווי אלכסנדר איז אריבערגינאנגען דעם טייך אינדוס ביי דער שטאדט „אטאן" זיינען צו איהם עטליכע פירסטען געקומען העלפען מלחמה האלטען מיט „פארוס" דער גרעסטער פירסט פון יענע לאנד וואס רעגירט אויף יענע זייט טייך הידאספעס און אלכסנדר איז אריבערגינאנגען דעם טייך הגם זיינע פיינד זיינען גישטאנין דארטען מיט גרויס גבורה

איז

איז עֶר בֶּעפַאלֶען אויף דֶעם אַרְמֶע פון קֶאנִיג פארוּם אוּנ אויף זַיינֶע עֶלִיפְהַאנְטֶען, צְוַואנְצִיג טוֹיזִינְד גִבּוֹרִים הָאט אלכסנדר נִיהַרְגֶת, אויך דֶער קֶאנִיג פָּרוּם אִיז פַּארְוְואוּנְדֶעט גֶעוָואֶרֶען אוּנ אלכסנדר הָאט אִיהם גֶענוּמֶען אִין פְּלֶען.

דִי גְבוּרָה וָואס אלכסנדר הָאט אִין יֶענֶע מִלְחָמָה גֶעוִויזֶען אִיז גֶעוֶועֶן צוּא בֶּעוְואוּנְדֶערְן פוּן דֶער צַייט וָואס אויף דֶער וֶועלְט אִיז גֶעוֶועֶן מִלְחָמוֹת, בִּיז יֶענֶער מִלְחָמָה אִיז אַזָא גְבוּרָה נִיט גִיזֶעהֶען אוּנ נִיט גֶעהֶערְט גֶעוָואֶרֶען.

יח.

צְוֶועלְף מִזְבֵּחוֹת. אוּנ אַלֶכְּסַנְדֶר'ס טוֹיט.

אלכסנדר הָאט אויף יֶענֶעם אָרְט גֶעבּוֹיט צְוַוייא גְרוֹיסֶע שְׁטֶאדְט, אֵיינֶע הָאט עֶר אַנְגֶעמֶען גֶעגֶעבֶּען בּוּקֶאפַאלַא (צוּם אַנְדֶיינְקֶען זַיין פֶּערְד וָואס אִיז גֶעפַאלֶען אִין דֶער מִלְחָמָה וָואס זַיין נָאמֶען אִיז גֶעוֶועֶן בּוּקֶאפַאלַא), אוּנ דִיא צְוַוייטֶע שְׁטֶאדְט הָאט עֶר אַנָאמֶען גֶעגֶעבֶּען „נִיקֶאא" ד. ה. זִיעגֶעסְשְׁטֶאדְט, עֶר הָאט דָארְטֶען גֶעאָרְדֶענְט הַייזֶער צוּ לֶערְנֶען דִי גְרִיכִישֶׁע וִויסֶענְשַׁאפְט, פוּן דָארְטֶען אִיז עֶר גֶעגַאנְגֶען בִּיז „הִיפַאזִיס", עֶר הָאט זִיךְ צוּבֶּערַייט מִלְחָמָה הַאלְטֶען אויף דִי רַייכֶע פְּרוּכְטבַּארֶע לֶאנְדֶער בַּיי דֶעם טַייך גוֹזֶן (גַאנְגֶעס).
נוּר זַיינֶע הֶעלְדֶען פוּן מוּקְדוֹן הָאבֶּען וַוייטֶער נִיט גֶעוָואלְט גֶעהֶען מִלְחָמָה הַאלְטֶען, זַיי הָאבֶּען אִיהם פוּן פֶערְלַאנְגְט עֶר זָאל זַיי שִׁיקֶען אַהַיים וַוייל זַייא הָאבֶּען זַייעֶרֶע אַרְבַּייט אִין אַזֶע גֶעעֶנְדִיגְט, פֶּרְסִיֶע הָאבֶּען זַייא בֶּעזִיגְט אִיז פַּאר זַיי גֶענוּג, מֶעהר ווילֶען זַיי נִיט מִלְחָמָה הַאלְטֶען.

אלכסנדר האט געטהון זייער פערלאנג, הגם איהם האט זיך נאך געוואלט שטרייטען מיט די ווייטע פעלקער.

ערהער ער האט פארלאזען אינדיען האט ער געבויט צוועלף מזבחות פון שטיינער בייא דעם טייך גאנגעס פאר אצייכען דאס אויף יענעם ארט האט זיך געענדינט זיין רייזע אונ זיין זיעג אין מארגען לאנד.

אלע לאנדער וואס אלכסנדר האט צוגענומען דורך מלחמה פון דעם קאניג פארוס אונ פון די איבריגע פירסטען האט ער זיי צוריק אבגעגעבען, ער האט מיט זיי פרידען געמאכט אז זיי זאלען מאכען געשעפטען מיט זיין לאנד.

אלכסנדר האט מלחמה געהאלטען מיט אגאנץ שטארקע פאלק וואס זייער נאמען איז „מאללער" ער האט זיי בעזיעגט, אונ געבויט אגרויסע שטאדט ביי דעם ברעג גרענעץ פון די פינף טייכען. נאכדעם איז ער געגאנגען צוריק אין זיין לאנד.

ער איז געקומען אין פערסיען אונ האט חתונה געהאט מיט דעם קאניג דריוש'ס טאכטער. ער האט געמאכט אבאאל פאר אלע פערסיאנער אונ מקאדאניער פינף טאג האבען זיי צוזאמען געגעסין אונ געטרונקען. די האכצייט האט ער געפייערט אין שושן הבירה, מעהר ווי צעהען טויזענד מאקאדאניער מיט פרסיאנער פריילינס האבען איינטהייל גענומען אויף דער האכצייט

אלכסנדר האט דערביי גיהאט אטיפע כונה; ער האט גיוואלט דערמיט ווייזען אז מאקאדאניע אונ פרסיע זיינען געווארען וויא איין פאלק. די מאקאדאנער שרים זיינען דערפאר גיווארען אין כעס אויף אלכסנדרן. זיי האבען געוואלט דאס די פרסיאנער בעזיגטע זאלען זיין קנעכט ביי זיי אונ דערפאר האבען זייא געמאכט אבונד געגען אלכסנדרן, די שרים האבען צובונדעוועט אלע מאקאדאנער

מאלדאטען

סאלדאטען . דער אויפשטאנד געגען אלכסנדר איז געווארען אזוי שטארק אז אמאל האט אלכסנדר געזאגט: „ער וויל די אלטערע סאלדאטען שיקען אהיים" האבען אלע מאקאדאנער סאלדאטען געענטפערט „שיק אונז אלעמען אהיים" נור דער גרויסער אלכסנדר האט זיך פאר זיי ניט ערשראקען, ער האט געכאפט די הויפט בונד־טאוויציקעס און האט זיי ערטרונקען אין טייך חדקל, די סאלדאטען האבען איהם געבעטען פערצייאונג און ער האט זיי מוחל געווען .

אלכסנדר האט בעפרייט צעהן טויזענד מאן פון זיין ארמע זיי זיינען שוין געוועזען אלט און גרוי , ער האט זיי געגעבען גרויסע מתנות און אוועקגעשיקט מיט גרוים כבוד אהיים און די איבריגע סאלדאטען האבען איהם געדינט זעהער געטרייא .

אין אנפאנג האט אלכסנדר געוואלט זיך פיהרען ווי די פריהריגע פרסיאנער קאניגע אלס פאליטישען שטאנדפונקט , כדי דערמיט צו פארבינדען דאס פרסישע פאלק צו זיך, נאכדעם האט ער דאס געטהאן אלס ליבע און פערגניגען , איהם איז געפאלען געוועזען די גרויסע פערגניגען וואס יענע קאניגע האבען זיך פאר שאפט.זיין קאניגליכער פאלאץ אין בבל האט זיך אויסגעצייכענט מיט אגרויסע רייכקייט, גאלד, דימאנטען , ברילאנטען און טהייערע שטיינער זיינען דארטען געוועזען פיל .

צו ליב זיין פאלאץ האט ער אויסגעפוצט די גאנצע שטאדט מיט אלערליי אנטיקען . גרויסע פירסטען, פיל עדעלייט זיינען צו איהם געקומען פון ווייטע און נאהנטע לענדער מיט איהם זיך צו בעראטהען וועגען זייערע פאליטיק:רייזעדיג מיט איהם האבען זיי געלויבט און געריהמט זיין גבורה , פון זייער מויל זיינען ארוים פ׳לישע קאמפלימענטין,זיי האבין איהם גרוים געמאכט וואס גרעסער און שטארקער קאן אויף דער וועלט ניט זיין .

טאג

טאג טעגליך איז אין זיין פאלאץ געוועזען אבאאל מיט אלערליי מארגענלאנדישע פערגניגען, די גרויטע תענוגים האבען אלכסנדרן ניט געשטערט פון זיינע ערהאבענע געדאנקען, ער האט געוואלט דאס אלע לענדער די ווייטע זאלען זיך באהעפטען צו זיין גריכישע וויססענשאפט און די גריכישע שפראך מיט אלע גריכישע מנהגים.

אויף דעם גרויסען באל וואס אלכסנדר האט געמאכט אין דער שטאדט אחמתע איז געוועזען יוגענד-פריינד „ה״פעסטיאן" ער האט צופיל גיטרונקען, זיינע בלוטען האבען זיך צופיל צוהיצט, ער איז פלוצלונג געשטארבען, ער איז נאך געוועזען אין די בעסטע מיטעלע יאהרען.

זיין טויט האט גימאכט אויף אלכסנדרן אשלעכטין איינדרוק, ער האט נאך איהם שטארק געטרויערט ווי אפאטער נאך זיין בן יחיד ער האט געגלויבט דאס זיין גוטער פריינד איז געגאנגען פא־ראוס מאכען פאר איהם אנ׳ארט אויף יענער וועלט.

אין בבל האט איהם אלכסנדר בעגראבען מיט גרויס פאראד, מיט כבוד ווי אקעניג, נאך די לויה איז אלכסנדר קראנק געווארען ער איז אין נבוכדנצרם פאלאץ געשטארבען, ער האט קיין צוואה געלאזען ווער עס זאל ירשנען זיין קעניגליכע טראהן.

פיל מענשען האבען ערציילט דאס זיינע שרים האבען ביי איהם געפרעגט ווער זאל ירשנען זיין קרוין? האט ער געענטפערט: אמענש וואס פארדינט און איז פאהיג צו רעגירען אויף מיין ארט יענער זאל ירשנען מיין קרוין.

זיין טויטען קארפער האט מען אוועקגיפירט אין אלכסנדריא אין מצרים און איז דארטען ער געקומען צו זיי עווינע רוה.